

EESTI NOORUS

Nr. 4 APRILL 1936

EMADEPÄEVAKS

SISUS:

- R. Tagore: Luuletus proosas.
H. Mäelo: Emadepäevaks. Artikkel.
E. Pälluri: Alla tähtede sirava leina. Luuletus.
L. Andrejev: Hiiglane. Novell.
E. Uibo: Üle enda. Luuletus.
M. Nurme: Päiksepaiste nägemus. Luuletus.
E. Vuorela: Käevuteel. Luuletus.
Dr. V. Johanson: Noorte kasvatastest. Artikkel.
K. Utuste: Edasil. Artikkel.
Andi Laos: Kure lääve. Dialoog.
E. Uibo: Mälestus isast, vikatist ja kuld-
kõrtest. Luuletus.
V. Miller: Koduümbrus kõnelema. Artikkel.
F. R. Kreutzvaldi muistejutte.
F. Selg: Eelmäng. Novell.
H. Zetterström: Supelvanni kraan. Huumor.
Noorsoo töömait. Uusi raamatuid.

Ühisus

Võhma Eksporttapamaja

Peakontor ja tehased: VÕHMA – VILJANDIMAAL.
Telefon 27 ja 42

Tallinna laod, külmoone ja jäätetas: V. Karja 1
telefonid 441-68 ja 441-69

K A U P L U S E D:

Tallinnas: Valli tänav 10, telefon 441-59
Poska tänav 28, telefon 308-57
Turukaubamajas nr. 13,
telefon 440-93
Telliskivi tän. 24, telefon 435-84

Viljandis: Posti tänav 18, telefon 3-15

Tapal: Jaama tänav 8, telefon 76.

Narvas: Posti tänav 69, telefon 2-94

Võhmas: Tehaste juures

TALLINNAS, 30. APRILLIL 1936

8. AASTAKÄIK

Rabindranath Tagore

LUULETUS PROOSAS

Uni, mis looritab lapse silmi – kas teab keegi, kust pärit see?

Jah, – jutustatakse, ta olevat pärit säält, kus jaaniussidega sumedalt valgustatud haldjaküla on metsa varjude vahel, kus rippuvat kaks võluõit. Säält tuleb ta suudlema lapse silmi.

Magava lapse huulil mänglev naeratus – kas teab keegi, kus sündis see?

Jah, – räägitakse – noor ja kahvatu tõusva kuu kiir puudutanud kord hajuva sügispilve äärt, – millest sündiski maailma naeratus kastevärске hommiku unistusis – magava lapse huulil mänglev naeratus.

Magus pehme värskus õitsemas lapse liikmeil – kas teab keegi, kuhu oli ta küll peidet nii kaua.

Jah, – kui ema oli noor tüdruk, too värskus oli tema südames, oli imunud sinna õrna vaikse armastuse saladusena – magus pehme värskus, mis õitsemas lapse liikmeil.

EMADEPÄEVAKS

Meie aastapähadega on liitunud päev, mis pühendatud emale, koduloolajale — see on maikuu teine pühapäev — emadepäev.

Kes kordki olnud emadepäeva pidustustel, see on mõttes õnnistanud emadepäeva mõtte ülesvõtjat. Säälikerkib pisar silmi emal, kes vahest esimest korda kuuleb oma töö tunnustamist ja tänusõnu selle eest, mis tema oma kodule olnud. Nii sagedasti on ema arvanud, et keegi ei märka tema hommikust õhtuni ja sagedasti ka õhtust hommikuni kestvat talitamist, neid tuhandeid pisikesi muresid, mida ta pereemana näinud. Ta pole tõesti töö eest tänu lootnudki, on teinud ainult seda, mida ta oma kohuseks on pidanud, kurtmata, et jõud sagedasti kiiremini on kulunud kui aastad. Aga siiski sulab süda nii imeliselt, kuuldes kordki, et tema töö on väärtust teistegi silmis.

Niisugused üldised peod pole ainsateks emadepäeva veetmise moodusteks. Üldiste pidudega püütakse ainult seda mõtet levitada võimalikult laiaades ringides. Lõppsihiks pole üldised pidustused, vaid see, et terve see päev hommikust õhtuni pühendatakse emale ja et pidupaigaks oleks esimeses joones ema enese valdkond, k' o d u. Sei päeval olgu teiste perekonnaliikmete auasjaks olla jalul enne ema, seada kodu pidurüüsse ja äratada ema lauluga. Siis teevad teised ema töö selle järele, kuidas keegi jaksab. Ema võib kordki aastas end lasta teenida, kuna muidu aina teisi teenib. Ka kodust eemal olevad lapsed tulevad seks päevaks koju, kui see võimalik, vastasel korral tuletavad vähemalt sooja kirja, telegrammi, kingi või lilledega teda meele.

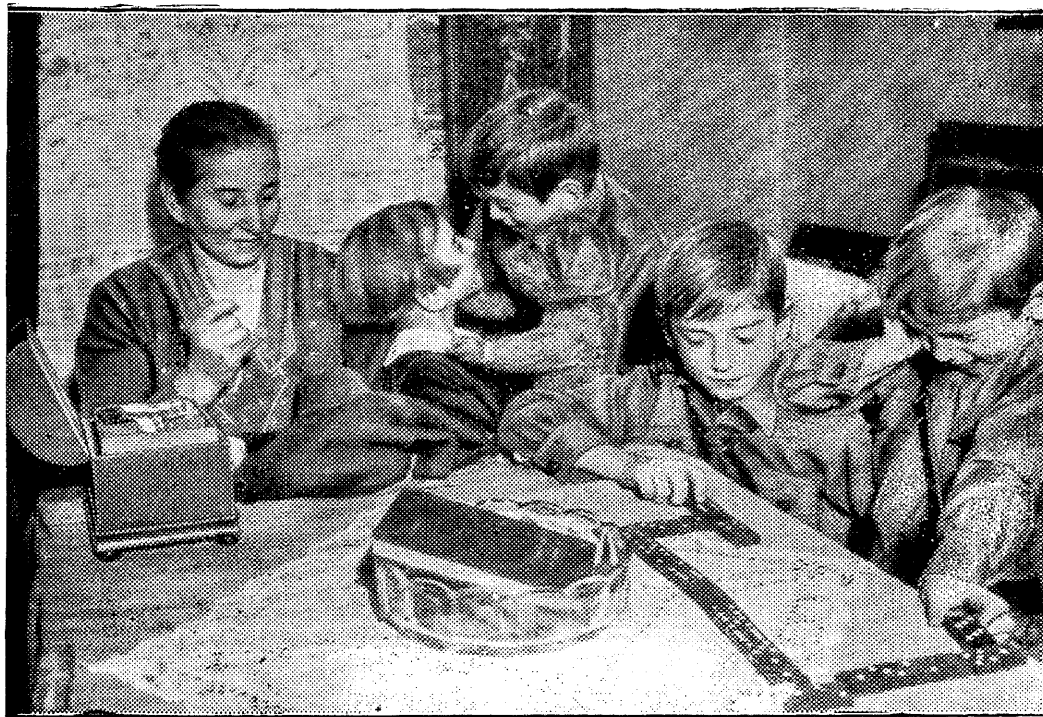
Emadepäev on mõeldud ka neile emadele, kelle süda lakanud tuksust. Nende haudadele viivad siis omaste teed, ja lillekimp kalmukünkal jutustab unustamata armastusest ja tä-

numcelest, mis veel elab laste ja abikaasa südameis! On kindel, et nii mõnigi tööst nõrkenud ema on pärast säärast pidupäeva jõulisem kandma oma rasket kohustuste koormat. Võib olla, et mõne ema endagi silmis tema töö väärtus on tõusnud ja ta otsustab töötada endisest suurema andumusega ja hoolega. Sel on suur tähendus tervele kodule, mitte ükski ema elule. Emadepäeva pühitsemisel on ka suur tähtsus perekonnaliikmete ühtekuuluvustunde tõstmisel.

Kõige väärtuslikum on aga vahest see mõju, mis emadepäev avaldab lastele. Väikesed lapsed tunnevad seda terve oma olemusega, kui nad võivad kedagi üllatada oma armastusavaldustega. Eriti suur on rõõm siis, kui päevakorras on rõõmu valmistamine emale. Just emadepäeva ette valmistades ja seda pühitsedes hakkavad nad ise pikkamööda mõtlema ja kuulevad ka teistelt, mis ema neile tõepoolest kõik teinud ja milleks ta olnud. Lapsed harjuvad muidu ema hoolt ja vaeva võtma iseenesest mõistetavana, ilma et palju mõtleks selle üle, mis see emale maksma läinud. Ema väärtusest saadakse sagedasti aru liiga hilja, kui teda enam pole. Emadepäev on siis määratu tähtsusega kasvatuses, õpetades lapsi varakult mõistma, milline aare neil emas olemas.

Ka täiskasvanud lastele tähendab emadepäev palju. Meil ollakse väga ettevaatlik oma sügavamate tunnete avaldamises. Niisuguste üldistel pidupäevadel üteldakse siis vahest emale ka mõni niisugune tunnustussõna, mis muidu jääks ütlemata.

Kui käesoleva maikuu teisel pühäl kogu Eestis ja kogu maailmas jälle pühitsetakse emadepäeva, võidetagum kordki külmus ja tagasihoidlikkus ja lastagu emadel igas kodus tunda, et tema armastusest ja eneseohverdavast tööst osatakse lugu pidada ja selle eest tänulik olla.

Emalastega

E V A P Ä L L U R I

Alla tähtede sirava leina

*Alla tähtede sirava leina,
hõbehärrmatand ööpuude und,
käib kui kahlates põlvini heina,
tasa halastus, tulnud kui tund.*

*Peatub halbade akende taga,
vaeste viletsa värava ees:
teab, et muredes ema ei maga,
laste silmad on uneski vees.*

*Tuleb tuitasa turvatu tuppa,
ema pääotsi varjuna vaob,
silub siidise käega ta otsa,
kuni viimnegi vaevvagu kaob.*

*Mõtte kaugete käärude taga
liikleb murede mustmuld veel joom...
Väsind südame väravas aga
seisab unustus lehkav kui toom...*

*Kui ta naeratab, lillede lõhnu
tundub toas, kus äsja ol'n'd öud,
nälg närvetand orbi, neid kõhnu,
valdab vallatlev, õnnistet jõud.*

*Uneemandal õue täis lapsi,
hõbepajudes kuldkiiged... all
seitsmevärvilist liiva — ja õiermaal
igal lapsel käekõrval on tall —*

*All tähtede sirava leina,
hõbehärrmatand ööpuude und,
käib kui kahlates põlvini heina,
tasa halastus, tulnud kui tund.*

KR. RAUD

„Tüli Soome sepa juures.“

HIIGLANE

LEONID ANDREJEV

Vaata, hiiglane tuli, suur, suur hiiglane. Selline suur, suur. Vaata, tuli hiiglane, tuli. Selline naljakas hiiglane. Käed on tal jämedad. Vaata, tuli too... ja kukkus! Mõistad, võttis kätte ja kukkus! Komistas jalaga astmekesel ja kukkus! Selline rumal hiiglane, selline naljakas — komistas ja kukkus! Suu ammuli — ja lebab aiva ja lebab aiva, selline naljakas, nagu korstnapühkija. Mispärast sa tulid siia, hiiglane? Mine ära siit, mine ära, hiiglane! Kaljo on nii armas, nii kallis, kallis; ta nii vaikselt on surunud end ema lähedale, tema südame lähedale — tema südame lähedale — selline armas, selline kallis. Tal on sellised hääd silmakesed, armsad silmakesed, selged, puh-tad ja kõik teda nii väga armastavad. Ja ninakene on tal selline kaunis ja huuled ja ta ei vallata enam. Varemalt ta vallatas — jooksis — kilkas — söitis hobuse seljas. Sa tead, hiiglane, Kaljol on hobune, tore hobune, suure sabaga ja Kaljo istub talle selga ja sõidab kaugele — kaugele jõele ja metsadesse. Kuid jões on kalakesed, sa tead, hiiglane, millised on kalakesed? Ei, sina ei tea, hiiglane, oled rumal, kuid Kaljo teab: sellised väikesed kalakesed, maimukesed. Päikene paistab vette, kuid nemad mängivad, väikesed, kenad, vilkad. Jah, rumal hiiglane, kuid sina ei tea...

— Milline naljakas hiiglane! Tuli ja kukkus! milline naljakas! Astus treppi mööda — kõmps — kõmps, komistas astmel ja kukkus. Selline rumal hiiglane! Kuid sina ära käi meil, hiiglane, sind keegi ei kutsunud, rumal hiiglane. See oli varem, kui Kaljo vallatas ja jooksis, kuid nüüd on ta nõnda hää, nõnda armas ja ema nii hellalt, hellalt armastab teda. Nõnda armastab — kõigist rohkem armastab, rohkem enesest, rohkem elust. Ta on tema päikene, ta on tema õnn, ta on tema rõõm. Nüüd on ta alles väikene, sootuks väikene ja ta elu on väikene, kuid pärast ta kasvab suureks, nagu hiiglane, ning talle kasvab suur habe ja suured vurrud ja ta elugi saab suur, hele, kaunis. Ta kasvab hääks ja targaks ja tugevaks, nagu hiiglane, selliseks tugevaks, selliseks targaks ja kõik teda armastavad ja kõik teda vaatavad ja rõõmustavad. On temagi elus muresid, kõigil inimestel on mured, kuid on ka suuri päikesena heledaid rõõmupäevi. Ning astub ta ellu, tark ja kaunis, ning hele taevast särab ta päikohal ja linnud laulavad talle omi laule ning vesi vüliseb lahkelt.

Ning ta vaatab ja ütleb: — Kui hää on elada maailmas, kui hää on elada maailmas... — Sedasi... sedasi... sedasi... Ei, seda ei või olla. Ma hoian sind tugevasti, hoian

sind hellalt, hellalt, mu pojukene. Kas ei tunne sa vahest hirmu, et siin on nõnda pime? Vaata, akendes, näed, on valgus. See on latern, mis seisab tänaval, seisab endamisi ja paistab, selline naljakas. Ja siagi näitab valgust, selline hää latern. Ütles endamisi — oota, ma annan neilegi vähe valgust, sest muidu on neil nõnda pime — nõnda pime. Selline pikk, naljakas latern. Ja homme valgustab — homme. Mu jumal jumal küll, homme!

— Nii, nii, nii. Hiiglane. Muidugi. Selline suur, suur hiiglane. Suurem laternast, suurem kirikutornist ja selline naljakas, tuli ja kukkus! Ah, rumal hiiglane, kuidas sa siis ei märganud astmekesi!

— Ma vaatasin üles, ma ei näinud alla, — räägib hiiglane bassiga, mõistad, sellise jämeda, jämeda häälega. — Ma vaatasin üles!

— Kuid vaata parem alla, rumal hiiglane, siis sa näed ka jalge ette. Näed Kaljo mu kaljis ja selline tark, tema kasvab veel suuremaks kui sina. Ja astub sedasi otse üle linna, otse üle metsade ja mägede. Ta ei tunne millestki hirmu — mitte millestki. Lähenes jõele ja — astus üle. Kõik vaatavad, suud pärani, sellised naljakad, — kuid tema — hopp! ja ongi teisel pool jõge. Ja elu on tal suur ja hele ja kaunis ja päikene paistab, armas, sõbralik päikene. Tõuseb homme ja paistab, selline armas... mu jumal!

— Sedasi... Vaata tuli hiiglane ja kukkus. Selline naljakas — naljakas — eks ju?

Nii rääkis ema sügaval keskööl sureva lapse kohal. Kandis teda piki pimedat tuba ja rääkis ja latern valgustas akent — kuid kõrvaltoas kuulis ta sõnu isa ja nuttis.

K A K S L U U L E T U S T

ERVIN UIBO

MINNI NURME

Üle enda

Pea jõudma üle enda
ma saafuse võiflusteel.
Ja jõudes pea fundma, ef lendan
ja haarab mind maine neel.

Nii vähesed üle enda
küll jõuavad vaimufeel,
sest hulkade kannafushinda
veel vaene maksma on meel.

Ja kuhu viib üle enda
me mõffe, me siidamefee?
Kas siis kuldfiibadel lendab
me ihk üle fuhande vee?..

Kuid aeg mull' kõneleb fasa
mu isade, vendade feest,
mis üle enda viis kaasa
neid kodu ja sünnimaa eest.

Viib üle enda mu kaasa,
kui vaja — ka õhuritee,
ef kodumaa oabadus-aasal
jääks — üle enda me fee.

Päiksepaiste nägemüs

Minu laulu lihtsa lapsemielse
ku päiksepaistse nägemüs.
Käin hilju müüda künkapäälse,
iil kõrge tipu paleüs...

Nink vilknu mustrikirja põhjan
üits pesä vana, sammelnu,
üits pale, kortsu kun om virnan,
üits kämmal kore, koltunu.

Sääl kodu-süle lämi võie
mõnd leelo-idu sünnütas,
mil õdang tullu essämeie
miu lastesöant valgüstas.

Ku rohun helkas heinaritsik,
mea mängsi mättäl öeksege.
Kun koplín öitses koerapütsik,
sääl paitin varssa käeksege!

Om paistnu läbi papre, tindi
üits kange turi, tüükas miil,
nink üte halli habe-londi
mea söamo peitnu elutiil. —

Sinul olli nõnna kenä taevas
ku emäpalge kehvatüs,
et igäveseks henge kaevas
end päiksepaiste nägemüs...

Vanaema sukka kudumas

EINARI VUORELA

K A E V U T E E L

— Ema, kes on see, kes metsas säääl juttu
nii ajab?

Säääl nagu sosistab, hüüab ja kõlab ja kajab?

— Pojuke, kuula sa tasa, kui midagi kuuled!
See on ju metsa hing, mida nüüd säääl mängivad tuuled.

— Ema, ah, kas see nüüd sinugi kõrvu ei
kosta;

on nagu tuhanded lambad, kel kuljused kae-
las, sool kibutaks joosta!

— Poju, kuulsin ma enne; aga nüüd mulle
nad vaikund,

saatuse kell liig kõvasti kõrvu mul kaikund.

— Emake, mida sa nutad, mis sina metsast
siis kuuled?

Kas säääl metsade hinge ei mängigi tuuled?

— Poju, mängivad, mängivad! Rahune! Nut-
sin rõõmust ma ainult,

kui sina lehviviloki jooklesid nii piki vainut.

— Emake, kas kõlab mullegi saatuse kell,
kui ma suur nagu sina,
siis kui me maganud mitu-mitu ööd ja töös
hakkan käima ka mina?

— Poju, küll kõlab, kui laulvad lapsele igat-
suslinnud nii rohked,

küll sa siis mõistad, miks ilmas on nutt ja
su emagi ohked.

— Kuldkallis emake, ega's sa ei nuta, kui
annan

kõik need lilled ma sulle ning sinu veenõu
kannan?

NOORTE KASVATUSEST

(Lõpp)

Dr. V. JOHANSON

Ei saa eeldada kooli, kus õpilased rändavad vabalt sisse ja välja, ühest koolist teise, siis edasi ei mitte kuhugi, kuni ei kohta head sõpra, kes ta jälle kuhugi kooli kutsub kaasa.

Võib-olla mõtleb see noor siis vaadata ka mõnda noorsoo-organisatsiooni. — See pole võimalik ega mõeldav, ja see arusaamine on meile läinud alateadvusse, meie ütleme, et niisugune kool pole kool. Koolis tuleb õppida pidevalt ja hästi igal aastal tingimata klass edasi jõuda.

Meie noorsoo-organides aga toimub töö nii.

Liikmete nimistu on suur ja selle järele on organiseeritud noorsoo protsent ka suur. Aga tõeliselt on see sootuks väiksem. Seal seas on ka suur hulk hoopis kõrgetes aastates „noori“. Õpime tundma mõnda meie suuremat noorsooorganisatsiooni, kus liikmete arv suur, kuid neid, kes selle tööst ja tegevusest pidevalt osa võtavad, midagi korda saavad, end tõelikult arendavad, neid on sootuks vähe, õigem üksikud. Teised võtavad osa kas tujude järele, või mõnel kõrvalisel tõukel. Kord on liige, elab kaasa ka mõne toiminguga ja siis kaob aastateks, või ilmub kuskil mujal organisatsioonis ja kaob jälle.

Agas ka noore organisatsiooni kuulumine veel ei kasvata teda. Selleks on tarvis tegusid.

Tegude kordasaatmiseks aga on tarvis tahet, ja just seda tahet, kohusetunnet ei ole meis igas külluses. Seda peab just organisatsioonis kasvatama. Agas kuidas seda kasvatada, kui kasvatatav end selleks kättesaadavaks ei tee, end vaid kui organisatsiooni peremees tunneb ja arvab, et tehku teised. Tüübiliseks vabanduseks kogumistel on ikka see: arvasin, et ega teised ära ei jää, mis sellest on, kui ma üksinda puudun. Agas nii mõtlevad paljud ja esinemisel äkki selgub, et sootuks vähe on tulnud kokku.

Tekib küsimus pedagoogidele, kas on see pedagoogiliselt üldse õige või koguni lubatav — töötada noortega juhuslikult, katkendiliselt, tunneteilma alusel. Näib et siin suur viga sellega tehakse.

Noorsooteadusest on selge, et noor inimene areneb instinktidele, tunneteilmast mõistusele, mõtlemisele, otsustamisele, tahte.

Noorte tormise eluea suguküpsusel tingivad võitlused tunnete ja mõistuse vahel.

Sihiks on ju, et mõistus võidu saaks. Selleks on vaja aitajat. Selleks peab olema organisatsioon või kasvataja. Organisatsioon aga ei pääse ligi. Koolis õpetame, et hommi-kuti ärgates tuleks kohe tõusta. Agas ega selle teostamise järgi valva keegi. Soovitame pesta õhtul jalgu ja suud, kuid seda ei teostata pidevalt sellepärast, et noore vabadustunne ütleb, et tüütav on pesemine. Ja alles noorsõdurina olles viiakse see pidevalt läbi, alalise meele-tuletuse ja tõuke teel automatiseerub see toiming.

Näib, et ei ole pedagoogiliselt õige noori inspireerida, sihte anda, kuid jättes teostamine enda hoolde, kus palju ilusat algatust jääb pooleli.

Nii tekivadki tahtevaesed inimesed, kel muudu tarviliselt intelligentsi, ka mõnda talenti, algatusvõimet, kuid puudub jõud selle tööle rakendamiseks, millegi lõpule viimiseks.

Kas ei ole siis õigem teostada sootuks vähem, kuid siiski lõplikult?

Kuidas saab kasvatada nendes noortes mõtlemist ja tahet, püsivust, kellel need omadused just nõrgad. Just nõrkadele ongi tarvis kasvatust.

Vabatahtlikult tulevad need, kellel mõtlemine ja tahe enam arenenud. Need töötavad organisatsioonis, n. ü. aktiivsed noored, need arendavad end ka veel edasi ja need lõövad ka elus läbi.

Enamus jääb enam-vähem ükskõikseks. Kuidas võib neilt nõuda pärastises elus tahete jõudu, takti, mõtlemist, kui neile pole seda õpetatud.

Hiljem elus leiavad nad selle puuduse, kuid siis on hilja, samuti hilja, kui paljud meist kahjatsevad elus kibedalt, kes pole saanud kooliharidust, et nad peavad olema elus viimase järgu inimesed. Meie ei saa ju nõuda kelleltki teadmisi ajaloo või matemaatikas, kes pole neid õppinud. Neid võib veel elus ise õppida, kuid end kasvatada elus ise, on sootuks raskem. Selleks peavad eeldused olema, mida luua saab ainult nooruses.

Sellepärast tuleb ka noorte kasvatust kujutada ette pideva ja järjekindla pedagoogilise tegevusena, nagu hariduse omamist kooliski, isegi veel pidevamalt, sest kasvatus on iseloomult kestmam kui hariduse omamine.

Ka kasvatuses tuleb võtta läbi teatud programm aastate viisi, nagu kooliski.

Kasvatada tuleb kõiki meie rahva hõori, nagu kooliski käimist kõigilt nõuame.

Kasvatus ei ole sugugi vähem tähtis kui haridus. Seda tuleb seada koguni hariduse ette, sest see on hariduse omamise loomulik eeldus.

Näib, et ühekülgne hariduse andmine võib inimkonnale kujuneda kord õige saatuslikuks.

Saatuslik on ta juba praegu, kui võrd tegemist on massiga, mis üksikute inimeste mängukanniks ja mis kannab kord rahulikult, kord rahutult kõik poliitilised ja majanduslikud eksperimendid oma arvel.

Vahest imestame pilkavalt 65-miljonilise saksa- kui kultuurrahva üle, lihaliku, maise inimese jumaldamise pärast.

Ometi ei tohi meie arvata, et miljonid jaburaks oleksid läinud. Näib, et suur elujõuline rahvas elab üle mingisugust seesmist, hingelist murrangut, mis plahvatanud majanduslikul survel. Võimalik, et sellele põhjust annab kõrge hariduslik tase, millega pole kaasas käinud vastavat kasvatus.

Põhimõtteliselt pooldame ju noorte kasvatus. Küsitav on ainult, kuidas seda teostada, kas vabatahtlikult või kohustuslikult.

Hirmutanud on sunduse küsimus. Isiklikult pooldan kohustuslikkust eeltoodud põhjustel ja ka sellepärast, et ma sellest sundusest või vabaduse piiramisest sootuks teisiti aru saan, kui seda on võetud üldiselt.

Tundub, et vabadusest arusaamine ja vabaduse mõiste kohandamine mitmesugustes elutingimustes on mitmesugune.

Kõige pealt tuleb vahet teha lapse, areneva noore vabaduse ja eluküpse täiskasvanud inimese majandusliku ja poliitilise vabaduse vahel.

Noore vabadusnõue on kõige pealt see, et tal võimalik oleks end elu võitlusele ette valmistada, õigem, et teda eluvõitlusele ette valmistataks, sest see oleneb ju peamiselt noorte vanematest, ühiskonnast.

Niisuguste võimaluste loomise eest peavad vanemad, rahvas, hoolitsema.

Seda vabadust ei olnud meil näiteks Vene ajal. Mass ei pääsenud igasse kooli, koole oli üldse vähe, ka majanduslikult käisid need üle jõu.

See vabadus on nüüd olemas, ja eriti veel loodud üldkooli sundusega. Sest noor ei ole enese eest vastutav kunni täisealsuseni. Kogu selle aja seisab ta vanemate ja ühiskonna vastutuse all, kes on ühtlasi kohustatud hoo-

litsema, et noor ellu astudes oleks tarvilikult eluvõitlusele ette valmistatud. Ei ole seda mitte, siis on hooldajad noore vabadusega halvasti, ettevaatamata ümber käinud. Noor, astudes ettevalmistamata ellu, kaotab seal ka oma majandusliku ja poliitilise vabaduse, sest ta ei oska midagi peale hakata ja satub hädasunnil mitmesugusesse orjusse, kas võlaorjusse, parteiorjusse, kapitaliorjusse jne. Neid tõugatakse igal pool tagasi, ikka põhjendusega, et nad ei oska midagi teha, ei viitsi teha, joovad, pole korralikud, tekitavad konflikte. Seda kuulevad noored iga päev tööd ja leiba otsides.

Aga mis vaba inimene see siis on, keda kuhugi ei taheta, kes tundub nagu seltskonna koormana. Kas pole see imelik kuulda, et meil on haritud proletariaat. Ja mida peab see noor siis ise enesest arvama, kui temast midagi ei arvata. Ta satub oma veel tasakaalustamata ja rahunemata hingega kogu ümbrusega vastuollu ja teeb enesele lõpu.

Ja mida ütleb seltskond sel puhul? Ütleb ja imestab, et tänapäeva noorus on halb ja tasakaaluta. Kellele langeb see veresüü? Kas noortele? Ei. Ainult vanematele.

Ma näen ka nüüd veel noorte vabaduse piiramist selles, et pole kasvatusasutusi ja et pole kohta, kuhu neid kasvatomisele saata.

Kas meie ei peaks praeguse noorsoo kasvatuses kahtlema, et sellel puudub tarvilik autoriteet noorte vanemate silmas. Olen kuulnud juhuseid, kus vanemad ei luba võtta osa noorsoo organisatsioonist.

Kuidas võime nõuda vanematelt ja seltskonnalt usaldust?

Arvatavasti põhjustab ka see osalt mitmesuguste eri noorte ringide asutamise majaomanikele, kogudustele jne.

Noorsoo organisatsioon peab looma vanemates teadmise, et noored käivad koos teatud ülesanneteks, et nad seal õpivad midagi, mis neile pärastises oles kasulik. Et nende töö toimub kindla juhatuse ja järelevalve all.

Kas ei ole see nähe analoogiline sellele, kus armastatakse lapsi saata ikka sinna kooli, kus kord kindlam, kus rohkem õpetatakse. Mitte alati erakooli. On ka era-koole, kuhu nii väga ei tungita.

Loob noorsoo organisatsioon vanemates teadmise, et seal on kindel töö ja kord, et noor organisatsiooni mineku asemel ei käi sootuks mujal, siis ei ole ühelgi vanemal midagi selle vastu.

Vastasel korral aga üteldakse, et seal ei tehta midagi mõistlikku, õpitakse ainult ulakusele. Massilisemal noorte organiseerimisel on see hädaoht eriti olemas.

Edasi ei või ära segada inimese seestmist vabadust, mis inimeses võib tekkida ainult kindla kasvatustöö tulemusena, poliitilise vabadusega. Need on kaks sootuks ise asja.

Samuti tuleb eraldada poliitilist ja majanduslikku vabadust, kultuurilist ühiskonna kooselust tingitud välisest vabadusest. Näiteks kaitseväeteenistus. See on ju ka üks vabaduse piiramine teatud ajaks. See on aga riiklikult mõeldav, sest riigi julgeolek on tarvilik igale kodanikule ja sellepärast on iga kodanik sunnitud end selle kaitsele ette valmistama.

Ma leidsin hiljuti ühes ajakirjas selles suhtes hoopis vastupidise arvamuse, ja nimelt noorte sõjaväelise õppuse või „viilimise“ kohta. Kes peab siis see olema, kes end kodumaa kaitseks ette valmistab, kui just mitte meie noored? Vabadussõjastendasid just koolinoored suurt osa. Oleks väga hea olnud, kui meie oleksime seda „viilimist“ veidi rohkem tunnud. Kui nüüd ehk mõni „noor“ teisel arvamusel on, siis tuleb viiga otsida mujalt, mitte kodumaa kaitse vajadusest.

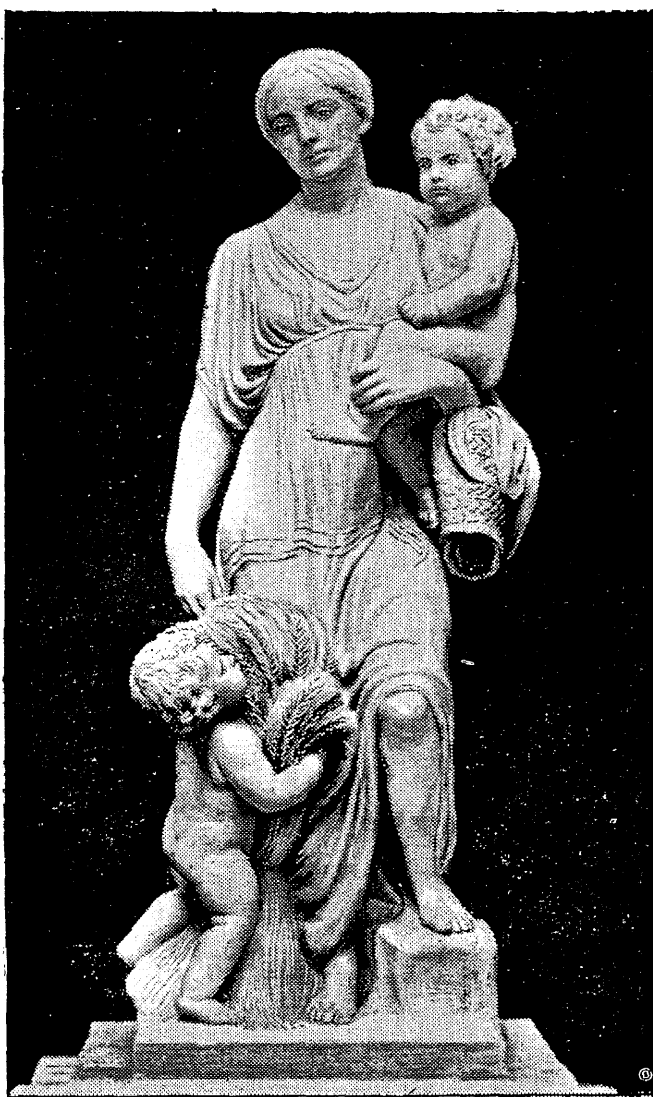
Kultuurühiskond seab oma kodanikele palju orjusi. Näiteks teedekohustus. Tuleb sillutada niisugust teed, kus ise kunagi ei tarvitse liikleda. Ühiskonnale on seda tarvis.

Mida kõrgemaks muutub kultuur, mida suuremaks tõuseb rahvaarv, seda rohkem orjusi tuleb kanda igal kodanikul, seda enam piiratakse tema välist vabadust. Siberi ürgmetsa või stepiküla elanik on ju sootuks vabam kui New-Yorgi või Londoni elanik.

Kõik need asjad puudutavad noort alles ellu astumisel.

Enne seda on ta vanemate ja seltskonna hoolealune, väljaspool igasugust vabaduse piiramist. Ta vaid kasvab ja areneb ja vajab selles protsessis juhtimist, et ta võiks olla tõeliku vaba inimesena, enese üle otsustaja, ja elu sihtide määraja pärastises elus. Praegu puudub see.

Kasvatus ei tähenda korralagedust, vaid just korda. Kasvatuse juure ei tohi tõmmata mõistet, mis sinna ei kuulu kujul, nagu see toimus meie vabaduse algpäevil, mil arvati, et õpilased peavad olema ka kooli juhtimisel, õppenõukogus. Olen ise olnud õpi-

Emalastega. (Skulptuur.)

lasena õppenõukogus. Piinlik oli see siis ja veel piinlikum on selle üle mõelda.

Neil kaalutlusil pooldan kohustust samuti, kui see on tarvitusel koolis. Veel mõni aasta tagasi oldi ka selle kohustuse suhtes vastupidisel arvamusel. Tegelikult ei ole see kohustus, see on üldkool. Samuti ei ole ka seesugune noorte kasvatus — suund, vaid on ainult üldkasvatus. Teisiti ei ole ka noorte kasvatamine võimalik.

Meie peame kasvatama iga noort. Suurtel rahvastel on see teisiti. Seal ehk ei mängi iga üksik kodanik suurt osa.

Mis õigusega tahame meie hoida teatud osa rahvast teise järgu inimestena?

Meie rahva karistusstatistika jälgimisel ei saa kahjuks konstateerida vähenemist, vaid sootuks suurenemist, ehkki mitte suurt. Kuid

karistuse protsent on küllalt ja liiga suur selleks, et seda rahulikult kesta lasta või et selle põhjenduseks otsida süüd sõja ja revolutsiooni tõttu raisku läinud noortest ja vanadest, mis aegade möödumisel iseenesest ära langeb. Ei lange, sest viga peitub juure juures. Noori ja vanu rikkuv „sõda ja revolutsioon“ kestavad iga päev täie intensiivsusega maal ja linnas, agulites ja alevikudes sihita, lodeva, erihuvita, ebamoraalse, sageli koguni ropu, ainult kehakatte ja kõhutäie sundusest piitsutatud, üksteise petmise ja vägistamise elu näol. See kõik ei kao iseenesest, vaid ainult kava-kindla kõikide — kõikide kodanikkude kasvatamise teel.

Mis vabadus- ja mõnutunne on kasvatatud kodanikul näha seltskonnas õnnetu id joomareid jne., kui inimeste keskel liikudes pead alati valvel olema, kas kustki ei tungi joobnu kallale.

Joomine on suuresti võtnud maad noortes ja vanades. See on suurim rahva olemasolu aluste hävitaja.

On naljaheitmine selle vastu võidelda sõnadega, moraali kuulutamise, sendikeste korjamise ja selle heaks.

Peab ainult veidi mõtlema, kui selgub, et juba puht majanduslikult ja füüsiliselt ei suuda midagi korda saata tühine arv karskuse apostleid, veel tühisemate rahaliste jõududega nende määratute inimmasside ja rahahulkade vastu, mis liikvel on alkoholi kausuks.

Ühes korralikus kõrtsis liigub ainult ühel õhtul rohkem rahvast ja raha, kui terve riigi karsklased ja rahad kokku.

Pealegi riik ise kõige legaalsemal teel istutab viinapood igale poole mõtlemisvõimetute ja tahtejuetute inimeste nina alla. Väljub see inimene veel viina tõttu viimasegi mõistuse raasukese kaotanult kõrtsist, siis ei saa ta enam kuidagi olla oma tegude eest vastutav. Juhtub ta aga meeltesegaduses midagi korda saatma, siis peab olema politsei järele ja tee läheb arestimajja.

Alkoholi pahalet ei aita mingisugune politsei, ei seadus ega kord.

Alkoholi vastu saab võidelda ainult kava-kindla kasvatamise teel.

Ainult intelligentne ja tahtejõuline inimene võib alkoholi üle otsustada, kas ja kui palju seda võtta. Küll võib juhtuda aga tahtevaese marukarsklasega vahel

sed, et ta mingil hingelisel üleelamisel või tõukel muutub marujoodikuks.

Kasvatases ei tohi ka loota mingit nõiavitsa, mis inimesed muudaks üleöö ingliteks.

Kasvatus on kestev töö ja õigeid tagajärgi hakkavad näitama alles tulevased põlv. Arvestades praeguses loodusteaduses maksvaid reegleid, korduvad tagasilöögid ikka, kuid see ei saa kohutada alustamast tööd.

Kust peaksime võtma eeskuju oma noorte kasvatamisel? Näib et mitte kustki mujalt kui meie oma kodumaalt, sest et mujalt ei ole seda võtta, mis võiks täiel määral vastata meie nõuetele. Nii kooli, kui ka noorsoo organisatsioonide kujundamisega ollakse igal pool tegevuses ja mitte kuskil ei olda vastaval maal eneses nendega rahul.

Ma ei mõtle sellega, et kunagi võiks tulla aeg, mil valitseks absoluutne rahulolu. Ei. Kuid teatud ulatuseni siiski.

Praegu aga ei võigi seda olla, sest ei tohi unustada, et maailmasõja järelaeg on kõigis oma väljendusis uus aeg. Ja see nõuab ka kooli ja kasvatamise uuendamist.

Ma ei tea nimetada Euroopas maad, kus ei oleks muudetud pärast maailmasõda koolisüsteemi, isegi mitmel korral, või kus see ei oleks praegu muutmisel. Meie armastame end arvata põhjamaade hulka, olgugi et põhjamaad ise seda ei arva ja meid oma hulka võtta ei taha. Sellepärast arvatakse õigem olevat ka noorsoo kasvatamise suhtes võtta eeskuju sealt. Mõni soovib Anglo-Saksi rahvastelt võtta eeskuju. Ameerikas olevat koolisüsteemi Montessori süsteem.

Küsimusse võiks tulla veel Venemaa, Saksamaa, Itaalia, kus noorte kasvatusel viimasel ajal on hakatud juhtima erilist tähehelepanu, kuid need on diktaatorlikud maad ja neid ei julge keegi avalikult soovitada, kuigi mõni endamisi sootuks teisiti mõtleb.

Minu poolt soovitatud süsteem arvatakse ebaõnnestunuks juba sellepärast, et mujal kuskil niisugust ei ole. Seda põhjendan mina, nagu eelpool juba mainitud, üldiselt ikka väljaspoole tungiva tendentsiga, tsentrifugaalsusega. Mida kaugemalt võtta eeskuju, seda parem!

Ei ole huvituseta märkida, et kõikides nendes maades, vaatamata noorsoo organisatsioonide ideaalsusele, on näiteks maanoori organiseeritud:

	Maanoorte üldarv 15-20 a. vanad	Neist organi- seeritud	Organiseeritute o/o 15-20 a. van.
Soomes	139.000	41.000	29,4 o/o
Rootsis	384.000	37.000	9,6 o/o
Taanis	68.000	17.000	24,6 o/o
Lätis	72.000	21.000	29,2 o/o
Eestis	51.000	6.000	11,7 o/o

Näeme, et organiseeritud on väga väike arv. See arv ei või rahuldada ühtki, Meid ka mitte. Üldiselt on vastav statistika äärmiselt puudulik. Pealegi tuleb veel nendelegi arvudele vaadata teatud ettevaatusega, sest palju on ju ainult nimekirjas seisjaid.

Miks ei ole organiseeritud rohkem? Seda ei näita statistika, küllalt aga vastavad arvamised.

Kõige pealt ma tooksin mõned arvamised Rootsi tuntud kasvatusteadlaselt Dr. Cederbladi'lt. Cederblad on teinud määratu palju ja põhjalikku tööd rootsi haridussüsteemi elu väärtuse uurimise kallal ja avastanud palju huvitavaid seisukohti. Muuseas ütleb ta uurimuste tulemustel umbes järgmist:

„Rootsi nooruse enamik osutub teadusliku töö valgusel elule nõrgalt varustatuks, vähe ettevalmistatuks. See on noorus, kelle kasvatus on jäetud hooletusse. See ebakindel, sihitult ekslev noorus, kellel puudub elav ja määritletud pürgimus iseseisvale isiksusele, See on ideedeta, elusihitudeta noorus, keda juhib vaid massinimise instinkt ja alatine alistumise tunne.”

Edasi ütleb ta Rootsi kooli suhtes: „Näib, et meie kord uhkelt püstitatud haridusehitus on viltu vajumas ja et ta alusedki liiguvad ähvardavalt.” Veel ütleb ta: „Kui aga kool juba vara saadab lapsed oma katuse alt, pole neil enam ei kodu ega kooli mõjustusi. Järgneb vedelev ja ümberkulgev kambaelu, mis hävitab isiksuse ja individuaalsuse, närustab iseloomu ega lase kujuneda positiivset maailmavaadet. Eriti teeb seda nüüdisaja töötuskeskkohtade lõbuelu.”

Edasi ütleb ta: „Meil on pedagooge ja lastevanemaid, kes muutuvad juba noortena hallijuukselisiks praegusel laste sajandil. Kuid taevarannal sumabki juba uus noorte sajand. Noorusiga on praegu arenevate inimeste juures vähemalt samaväärselt tähelepanev ja määrav kui lapsea aastad. Peame kord ärkama seniste kurbade kogemuste ees!”

Nii kõneleb ja arvab see auväärt põhjamaa mõõduandva riigi noorsoo kasvataja oma noorsoo kasvatusesest.

Meie aga muud kui soovime võtta eeskujut, sest et tahame olla ka põhjamaa.

Umbes samasuguseid arvamisi olen kuulnud Soomes.

Ka Norras ega Taanis pole erilist eeskujut. Kõikjal samad hädad ja nähted.

P.-Ameerika Montessori süsteemi suhtes pole mul tuua otse sarnaseid tsitaate, kuid on huvitav, kas Ameerika ja teiste suurriikide külastajad ja eeskujuks soovitajad on kunagi ka pilku heitnud New-Yorgi, Washingtoni, Londoni ja teiste suurlinnade eeslinnadesse, eriti tööstusraionides ja kas on märgatud seal rämpseid, kärnas, igasuguseid naha ja muid haigusi põdevaid inimesteid, kes elavad nagu loomad tuubitud üksteise otsa mustades ja viletsates korterites, näljased, kõnelemata igasugusest kõlblusest. Juuakse ja riieldakse, peksetakse vanemaid ja ümberpöörduvalt.

Neist ei kuulu ükski noorsoo organisatsioon. Ei võetagi mitte. Pole seda väärt. Ka Montessori süsteem ei näe neid. Seda lüksust võivad lubada enestele ainult suurrahvad, kus inimelu ei maksa midagi.

Aga ka meil võib näha kaunis jubedaid pilte linna alevites, näiteks Koplis.

Edasi oleme kuulnud, et Ameerikas iga vastutulija võib kuuluda mingisugusesse salaorganisatsiooni, võib olla gangster. Kuidas on see võimalik hea kasvatussüsteemi juures? Sageli sõidutatakse üht või teist rahameest kuhugi salakohta ja pressitakse välja raha, või nõutakse lihtsalt kirja teel. Peetakse alalisi lahinguid gangsteritega. Prantsuse vana demokraatia lonkab ka. Lehed kirjutavad korruptsioonidest jne.

Mis eeskujud need on? Eeskujud, kuidas asi ei pea olema.

Diktooirilistelt maadelt võib võtta eeskujut, kuid ainult sisult, et seal energiliselt on asutud noorrahva kasvatamisele; kuid mitte süsteemilt ja sihitult, mis kõik ei sobi meile.

Meie soovime oma noori kasvatada kogu riigile ja rahvale, meie hingele omases suunas.

Meie olemasolu kindlustus nõuab, et meie oleksime kõik intelligentsed ja karakterikindlad kodanikud, sest meie võimsamaks relvaks iseseisvuse kaitsmisel on ikkagi meie seesmine soliidus ja kultuuriline väärtus, see, kui võrd meie oma maad ja rahvast austama ning alal püüame hoida, ja mitte kohe laiali ei hakka valguma igasse ilmakaarde, kui võimalused selleks tekivad.

Need kaalutlused on viinud mind

Persia
selnavaip

skeemile, mis on toodud siin ja ka varem (vaata „Eesti Noorus“ nr. 10 ja 11 — 1395.)

Selle organisatsiooni elluviimine nõuab asjatundlikke juhte.

See ei tee aga erilisi raskusi. Meil on juba tarvilisel määral haritud jõude, isegi neid, kellel kõrgem haridus ja pedagoogiline ettevalmistus. Õppeasutused valmistavad neid ühtelugu juurde.

Otsitakse välja vastavad mees- ja naisjõud, korraldatakse neile teatud lühiajaline kursus, kus läbi võetakse vajalikumad õpiained ja antakse tarvilikke juhatusi. Ei tarvitse sugugi korruga ette valmistada tervet mõeldavat kaadrit, vaid ainult vajalikum osa, töö nõuete kohaselt. Ei ole mõeldav organisatsiooni elluviimine üle öö. Järk-järgult, kas valdada või raioonide viisi, kuni kogutud kogemuste varal võrk laieneb üle maa.

Noored, teguvõimsad ja haritud juhid viluvad pea, kogenevad ja võivad igaüks oma raionis välja õpetada uusi jõude, kes läbi käinud ettevalmistamise kursuse.

See on elulisem viis. Teisiti polegi see mõeldav, sest kõik see, mida meie kasvatase alal teoreetiliselt ette kujutame, võib teostamisel osutada vääriks. Eeskuju pole võtta kuskilt. Ainult oma kogemustest peab end toitma.

Sellepärast on ka päris väär arvamine, nagu takistaks kaadri puudus noorsoo kasvatamist, eriti sund-, õigem üldorganiseerimise korral, just kui vabal või paiklikul organiseerimisel polekski vaja kaadrit. Nii võib mõelda ainult

grammofoniliselt. Just vastupidi. Paiklikul organiseerimisel peab ka olema kaader, isegi veel suurema arvilisem, sest terve tegevus on killunenud paljudesse sootuks väikearvulisteks üksusteks. Seega muutub ka juhataja töö vähem intensiivseks.

Seega on kaadri-küsimus ainult abinõu sihi taotlemisel, ainult organisatoorne nähe. Sellepärast on ainult vaja töö panna käima, kutsuda noori, anda neile juhatusi ja ülesandeid ning kaadrid kasvavad ühes tööga, samuti kui need meil on kasvanud riigi juhtimisel, kaitseväes, kaitseelidus, koolis ja kõikjal mujal ühiskondlikus töös.

Meie riik oleks jäänud kindlasti loomata, kui riigi loomisele oleks pidanud eel käima igasuguste riigielu juhtide kaadri loomine.

Noorte kasvatamise kaadri loomisel peab olema ainult üks ja harilik celdus — noorte haritud inimeste olemasolu. Need meil on. Nende seast valib elu, töö ise oma organiseerija kaudu tarvilikud ja treenib nad oma ülesannete nõuete kohaselt, välja langetades mittekõlblikke.

Kirve ja sae õige headus ja töökõlblikkus ilmneb ikka ainult metsas, mitte vabrikus. Sellepärast ilma virisemata ja targutamata tööle. Töö siht on selge ja selle teostamine mõõdapääsemata. Rahva tulevik — noored nõuavad seda.

Selleks, et kasvatada kalevite kanget sugu, on tarvis intelligentsust ja tahet. Meie ei saa suhtuda sellesse tööesse

niisuguse lodevustundega: kuidas saab nõuda noorelt, et ta peaks minema peale kooli veel noorsoo-organisatsiooni. Võimata. Aga miks mitte. Ometi on ju paljudes koolides noorte ringid. Huvitaval kombel moodustabki õppiv noorsugu rõhuga enamuse meie organiseeritud noortest.

Meie peame kõige pealt ütlema, kas meie tahame olla rahvusriik või rahvusvaheline riik. Alles selle järele kujuneb kasvatus.

Meie ei peaks mitte tungima kaugustesse, vaid võtma põhjalikule läbikaalumisele ja vaatlusele meie oma elu.

Et vastust saada, mis meie ühiskonna hingelustel viga, siis ei tule selleks mitte pöörduda kooli või pedagoogide poole, vaid kohtunikkude, kriminalistide, politsei, konstaablite, pristavite, juristide, arstide, majandustegelaste, ühe sõnaga — tegeliku elu poole.

Oleks otsata huvitav läbi uurida mõned kohtu-, eriti kriminaalkohtu aktid, siis nende andmete kaudu jälgida ka vastavate isikute geneoloogiat mõni põlv tagasi, siis selguvad tingimata paljud põhjused, mis viivad meid kasvatusel küsimuse juure.

Meie sageli konstateerime õnnetute joodikute kohta — joodik. Aga selles joomises on sageli süüdi palju hingelisi surutisi, ühiskond ise, kasvatusel puudus.

Kui on leiutatud pahede põhjused, siis küsime pedagoogidelt, mis teha nende vältimiseks ja siis palume valitsevat võimu astuda vastavaid samme.

Meie peame ka seda arvestama, et meil endalgi kõigil on puudusi, millest tingitud kõhklemised, ebakindlus: kord nõuame korda, siis jälle vaidleme, kui seda korda püütakse luua.

Praegune ajajärk on suurte vaimsete ja kehaliste pingutuste ajajärk ja siin jäävad kindlasti alla kõik need, kes end ei pinguta, olgu see üksik isik või kogu rahvas.

Meie riigi ja rahva tuleviku kindlustuse nimel peame end ohverdama pingutustele ja enestest välja suruma naiivselt sentimentaalse, aga ka tasakaaluta egoistliku suhtumise oma ümbruskonnasse.

Ärgem ammutagem kõike ainult välismaalt, ärgem salakem oma rahva tublidust. Ka välis-

maal on samasugused inimesed, kui meiegi, kõigi inimlike vooruste ja nõrkustega.

Mitte välismaa ei juhi rahvaste saatust, vaid kõige pealt iga rahvas ise end, olgu ta suur või väike, ja alles siis juhitakse välismaad. Austame välismaad, kuid jätame ta ikka ainult välismaaks. Õpime tundma end ja oma vigu ning parandame neid meie hingelaadile kohase originaalsusega.

Meie riigi ja rahva kultuurajalugu ei saa ega tohi kujuneda importkaubaks. Kui meid kunagi hinnatakse väljaspool, siis ikka ja ainult meie originaalse sisu tõttu.

Ainult meie ise oleme vastutajad selle suurel ajal kõigi meie tegude ja meie riigi ja rahva tuleviku eest, teades, et paratamatult tuleb ka meil läbi elada suur vaimne revolutsioon, mis alles on algamas, mis tuleb kui haigus ja vapustab ning lõhub haigestunud organismi, kuni see murdub ja sureb, või võitleb ja võidab, mis ei tähenda hingelist lodevust, vaid suurt mõtlemisvõimet ja tahtejõudu, kultiveeritud vaimu kõrgeid omadusi.

Mitte ainult noored ja mitte ka ainult vanad, vaid mõlemad, kogu rahvas peab jätkama kord kauges minevikus katkenud meie ajaloolist rada, meile omase originaalsuse ja julgusega, teades, et iga uus mõte tekitab mõtlemislodevas, kuid egoistlikus peaaigus kõigepealt meelepaha, opositsiooni, tema majesteetliku rahu rikkumise pärast, kuid see ei saa heidutada, sest see just ongi tarvilik kultuuri edule. Idee kasvab ja võitleb, kuni küpseb ja teostub.

Meie peame tundma ajakäsu tõsidust, et sellel uuel, suurel vaimse murrangu ajal peab igale rahvale kujunema uus sisu. Kroonulik parajus ei tohi olla mõõduks, vaid rekordiline pingutus, sest eluvõitlus ei ole mitte naiivne sentimentaalsus, vaid karm tegelikkus.

Kui oleme teostanud meie rahva tuleviku — noorte suhtes:

1) kasvatanud noori, 2) kasvatatud neid pedagoogilise järjekindlusega ja 3) kasvatanud tingimata kõiki rahvanoori, siis oleme täitnud meile kui noorte hooldajatele pandud kohustuse, kuid see saab siis teostunud olla ainult viisil, mis on väga lähedane kohustus- või sunduslikkusele, ükskõik kuidas seda vormiliselt nimetatud. Aeg otsustab ka sellegi. Ainult tööle!

Türgi monamente

E D A S I

KUSTAS UTUSTE

Küsimus noorte ja vanade vahel on olnud korduvalt päevakorras ÜENU peres — Esinduskogu koosolekul ja „Eesti Nooruse“ veergudel — ÜENU põhikirja muutmise puhul ja kasvatussisulistel referaatidel. Sellele küsimusele oli pühendatud ka erivaidlusõhtu „Noorte ideoloogiast“. Hiljem, Vabariigi põhiseaduse muutmise puhul küsimus tõusis päevakorda ka üldajakirjanduses. Tähelepanuväärivam neis vaidlustes oli Ed. Laamani juhtkirjade seeria „Generatsioonide võitlus“ „Vaba Maas“. Ülestõusnud poliitilises võitluses üldajakirjanduses vaidlused ei tõusnud kõrgemale materjalistlikult, majanduslike huvide tasemelt.

ÜENU-s vaidluste tulipunktiks oli ÜENU-le noorte autonoomia iseloomu — omaalgatuse ja isetegevuse vabaduse säilitamine vane-

mate inimeste mõju vastu edu ja kõrgete aadete nimel. Noorte autonoomia eest võitlejad toonitasid noorte suuremat aatelikkust ja vanade ükskõiksust, tuimust edu ja õilsate aadete suhtes.

Kell on tiksutanud salakavalalt sekundeid sekundite otsa, sekunditest on saanud kiirelt-möödunud aastad, ja noored, kes nii südilt võitlesid nooruse eest, polegi enam noored: kelle kiharad on jäänud juba hõredaks, kelle lõvilakka on juba lõõnud härmatis, kes on väsinud ja võõrdunud igavesti-noore ÜENU elust.

Ent vanu ja noori lahutava „kuristiku“ iseloom ja soovitava koostöö võimalused on endiselt udused.

Kas pole saabunud aeg endistel noortel, nüüd vaid „noorsoolastel“ tagasi vaadata ja

arveid õiendada oma nooruseaja tõekspidamistega. Hüüda need oma elukogemuste kohutlana ette ja anda otsus, millised neist on olnud vaid petlikud kummitused ja millised on säilitanud tõe hiilguse? Seda tehtagu edu ja noorte nimel, sest isade pettumused on poegadele tarkuseraamatuks. Kui kogemustega noorsoolased ei kannu oma „pettumusi“ (s. o. kogemusi) noorte ette, siis ei saa olla edu ÜENÜ-s, ei saa olla ideede värskendamist ja ÜENÜ ei saa jääda igavesti-nooreks noorte ühenduseks. Ta muutub taimelavaks, kus paremal juhul noored võivad harrastada vaimu, mis „ükskord“ kunagi olnud värsked.

Elu murrab sisse ka õhukindlamatessegi taimelavadesse, kui seda on oma aatelt ja isiklikult koosseisult demokraatlik ÜENÜ, ja puhub seal „kunagise“ vaimu, kunagised tõekspidamised, kui nad tahavad püsida vaid „traditsioonil“.

Ja mis sünnib siis?

Siis ÜENÜ muutuks „ajavaimude“ tallermaaks, kus tõekspidamised muutuvad nagu tuuled sügistormide ajal. ÜENÜ ideoloogiline ajalugu muutuks küll luuleliseks, nagu muinasjutud, mis ikka algavad sõnaga „ükskord“. Ükskord ÜENÜ oli demokraatlik, edumeelne, rahvuslik noorte ühendus. Kuid vaevalt ta luule suudab meile asendada niisugust ÜENÜ-d, nagu teda oleme õppinud armastama.

On paratamata vaimsete väärtuste ümberhindamise vajadus. On tarvis selgitada, mis on olnud ajavaimuline ÜENÜ tõekspidamiste hulgas ja mis seal on olnud püsiva väärtusega, mis peab jääma ÜENÜ vaimseks raudvaraks. See ülesanne on raske. Arvan, et kõige kergemini teostatav oleks ta mälestuste kirjutamise kujul. Meid lahutavad minevikust juba 5-e, 10-ne ja 15-ne aasta pikkused ajavahemikud ja selles kauguses võidakse juba näha sündmuse erapooletumalt, kui see oli võimalik sündmuste keerises. Võsa varjab kõrge metsa, kui ollakse võsas; kuid kui väljume võsast, siis mets paistab üle võsa.

Las jälle rulluda lahti möödunud aegade sündmuste kangad „Eesti Nooruse“ veergudel — nüüd juba mälestistena. Kogenenud noorsoolased toogu nad noorte ette nii, nagu nad neid mõistsid siis ja mõistavad nüüd. Siin selguks, mis ÜENÜ minevikus on olnud ajavaimulist, mille võime rahuga lasta minna kõige kaduva teed, ning mis on väärtuslikku, mida peame hoidma kui pühadust.

Nii areneks ÜENÜ edumeelne ideoloogia, mis suudab vastu panna kõigile ajavaimu puhanguile.

Ajavaim asetab päevakohased küsimused meie ette nii lähedale, et nende üle meie ei ulatu enam nägema aateid, millel on juhtiv tähtsus pikkade aegade jooksul või koguni jäädav tähtsus. Meie peame õppima elama ja tegutsema nii, et meie ei lase ennast võrgutada ajavaimust, et lahendada jooksivad küsimusi, teostades igapäevaseid ülesandeid, meie ei unustaks jäädava tähtsusega ülesandeid ja neid väljendavaid aateid.

Sama toimub ka avalikus elus, kui väikesel „elulähedastel“ küsimustel lastakse varjata suuremad küsimused. Selle tunnustajateks olime võitlusel, mis tekkis Vabariigi põhi-seaduse muutmise ümber. Põhi-seadus on vahend rahvusliku elu paremale järjele tõstmiseks, see on tingväärtus, aga mitte väärtus iseenesest. Kuid tolles võitluses unustati eesmärk sedavõrd, et oldi valmis kaalule panema riikliku iseseisvuse olemasoleminegi.

Võsa varjas kõrge metsa.

Sarnastel ohtlikudel juhtudel jääb üle vaid üks tee — kitsendada võitluse vabaduse piire, mida Vabariigi valitsus ka tegi põhjendatult ja õigustatult.

Nagu eelpoolsest selgub, rahvuslik ideoloogia peab omama, sisaldama väikeste, päevakohaste küsimuste ideed, kui suurte, kogu rahvuse huvisid pika aja jooksul haaravad aated. Parteide keeles nimetatakse neid minimum- ja maksimumprogrammideks. Maksimum-programm kontrollib minimum-programmi teostumist ja püüab hoida partei tegevuse liigset kõrvalekaldumist õigest suunast. Õige suuna pidamine nõuab tihti päevahuvide ohvriktoomist maksimum-programmi kaugetele sihtidele. Selles päevahuvide ohverdames avaldub tegelaste (ja kogu partei) aatelisus.

Kuna partei haarab vaid osa rahvuslikest huvidest, siis rahvuslikus ulatuses on need nõuded maksivad suurimal määral. Rahvuse elu ja tulevik nõuavad suurimal määral kauged sihte ja sangarlikkust nende taotlemisel. Siin on loomulik ja endast mõistetav, et peab astutama välja igapäevasuse piiridest valdkonda, mida nimetatakse religiooniks. Areng asetab meie ette rahvusliku religiooni küsimuse, hoolimata sellest, kas see on kooskõlas ajavaimuga või ei ole, kas see on populaarne või ei ole.

Sellest küsimusest ei pääse mööda ka ÜENÜ, kui ta tahab jääda rahvusliku, demokraatliku nooruse lipukandjaks.

KURE LÄÄVE

Dialog Tarvastu murrakus.

ANDI LAOS

Näitelava kujutab valminud viljavälja, mida peenar (päältvaatajate poolt pikuti) pooleks lõikab. Üheloop peenart niidab Aadu, teisel-pool Mari. Helesinisest sügistaevast kostab lahkvate kurgede hääl.

Aadu.

(vikatitluisates)
Kure lääve, kure lääve,
Oh sa pime küll!

Mari.

(ükskõikselt)
Ku na lääve, mingu pääle,
Või sii ime om.

Aadu.

Ku na lääve, tuleb sügis,
Talv ja lumetii.

Mari.

Ken ei tää, et tuleb sügis,
Talv ja lumetii.

Aadu.

Talvetiiga kosilase
Kossu sõidave.

Mari.

(asjast huvitatud)
Mis'sä ütliid — kosilase?
Ütle — kellele?

Aadu.

Mea arva, väte seagi
Mända nätä saad.

Mari.

(edvistades).
Kes'si'nd kossu sõidab miule,
Mis'sä'nd juttu aad.

Aadu.

Alva tiiga küll ei sõida
Mitte kennigi.

Mari.

Ää tiiga väte sõidab
Mõni... Hi-hi-hi!..

Aadu.

(targalt ja tähtsalt).
Kui nii kure lääve kõrgelt —
Tuleb ummi tii.

Mari.

Ku na madalamalt lääve —
Tuleb ilus tii.

Aadu.

(üles vaadates, rõõmsalt).
Vaata, Mari, kure lääve
K-õ-r-g-e-n taeva all!

Mari.

(vihasel).
Kuule, Aadu, ära lõrä, —
Kas sii kõrge om!

Aadu.

(vahib üles ja sügab kukalt).
Mea arva, kõrge küllält,
Kes'si'nd ära tääh.

Mari.

Siu arvamine ikki
Lollemasse jääb.

Aadu.

(haavatult).
Jäägu pääle, mingu pääle,
Tulgu ilus tii.

Mari.

(õrritades).
Lääve jah, ja tuleb meile
Ilus talvetii.

Aadu.

Parem oless, sõs ka mea
Sõidas kossule.

Mari.

(jahmatades).
Mis'sä ütliid — sõs ka sea
Sõidad kossule?

Aadu.

(vihub niita).
Elä elu, pea talu —
Ei saa parata.

Mari.

Koe sa's ende arust mõtled
Kossu karata?

Aadu.

Sõidas ära Tartumaale
Üle järve jää.

Mari.

Es sa's mõnda meelepärast
Lähemal ei tää?

Aadu.

Tääsi kaki, aga nevä
Miu põlgave.

Mari.

Mine'nd ikka, kudas nevä
Siu põlgave?

Aadu.

(etteheitvalt).
Ku na esi kosilasi
Kaugelt oodave!

Mari.

(lööb muhelema).
Kes'si'nd oodab. Nalla peräst
Ütled mõndagi.

Aadu.

(jätab niitmise).
Sedäviisi nallatad sa
Joba ammuigi.

Mari.

Sea nallatad jo esi
Nõndasamuti.

Aadu.

(astubläbi viljapeenrale).
Aga ku ma ütškörd küsi
Peris tõega?

Mari.

(silmad maha löödud).
Ärä'nd sõku keset villä
Kate jalaga...

Aadu.

(astub lähemale).
Mis'sä ütled, ku ma sulle
Talve kossu lää?

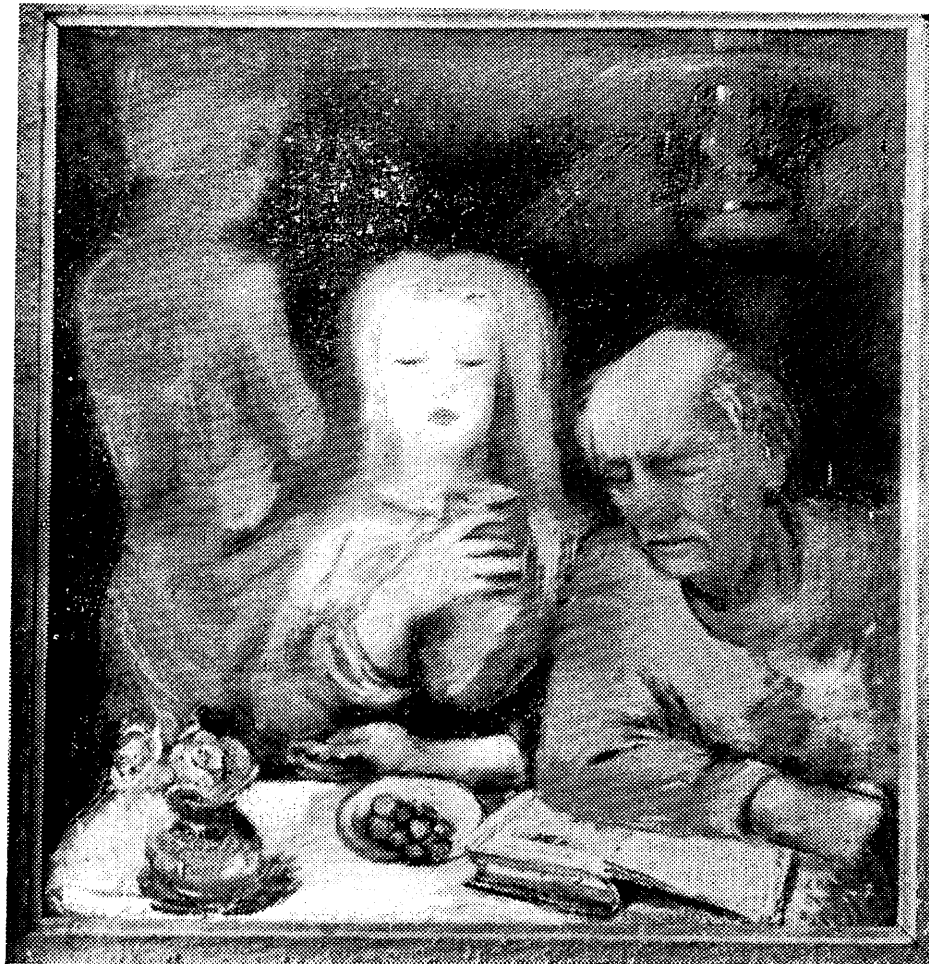
Mari.

Ärä'nd tule lähemale —
Piiri pääle jää...

Aadu.

(on Mari juure jõudnud).
Miu armastus om aga
Ilma piirita.

K. LIIMAN
„Õhtul“

Mari,
Ega's armastusest tohi
Lausa kõnelda.

Aadu.
Ütle mulle, kulla Mari —
Ütle ei või ja.

Mari.
Ku ma ütleva just pea,
Sõs ma ütleva — ja.

Aadu.
(rõõmsalt).
Nüüd võib tulla vali tali,
Ummi lumetii.

Mari.
(vaatab üles).
Kure lääve nõnda kõrgelt,
Et ei näegi.

Aadu.
Kik nii kauge kosilase
Ange uppugu!

Mari.
Jah, ja pallalt poolemehe
Kossu pääsegu.

Aadu.
Katekesti me ei pelga
Talve tujusid.

Mari.
Lämme ahju kõrvan sööma
Kesvä karaskit .

ERVIN UIBO

Mälestus isast, wikatist ja fuldförtest

Isa wöttis wikati — põllule läks,
läks kõrteni Isa. Ja Wikat.
Kuldförte ees seisid nõnda nad tats —
Isa helkurud ilmel. Kalk Wikat.

Ja nõnda põlwest põlwe nad läind:
Wanaisa ja siph; siis wikat.
Aeg mõnegi elupuu raaguwat näind, —
jäid tuldförred ja wikat.

Aeg mõnegi mõtte raaguwat näind
ja mõnigi mälestus furi.
Ent silmist ei ole see hommit mul läind,
mil Isa ja Wikat nii tulid.

Tulid kõrteni käsikäes — hooled ees,
et tera wast rüwatas mulda.
Mina seisin lähedal — wäikemees,
ning waatsin, tuis sadenes tulda.

Ja seda fulda mu süda jäält sai
ja selle hinnal ta eland:
Kuldförte igatus olnud mu waim,
teš põllult põllule lennand.

Uheks kindlaks juhtnööriks on meie vabariidustööl olnud alati, et ta ei võõrutaks noort inimest kodust ja tööst, vaid pigem liidaks inimese tugevamini oma koduga, maaga ja tööga. Samuti ei tohi uus põlv alahinnata vanade töid ja saavutusi, vaid peab vaatama lugupidamisega neile, kes viinud meie maa ja elu edasi siia, kust nüüd meie peame minema edasi.

Et aga inimest kõita oma kodu külge, peab ta esijoones tundma seda kodu; et õieti osata hinnata isade tööd, peab tundma oma vana-maid, oma päritolu, sugu ja perekondlikku arengut. Selles mõttes tuleks eriti noorsool senisest palju suuremat rõhku panna oma kodu, koduümbruse, perekonna ja sugukonna mineviku tundmisele. See loob traditsiooni ja traditsioon on kõige kindlam side.

Kõigepealt tuleks noortel õppida tundma oma valla ja küla, kooli ja kiriku saamise ja arenemise lugu. Vanarahva suulises traditsioonides on veel mälestusi, kas küla asus samal kohal juba aastasadu, või asub ta ääremail, kuhu tõsteti siis, kui mõisnik võttis mõisa alla senised küla põllud. Neid traditsioone peaksid noored koguma ja üles tähendama. Pea iga valla piirides on muinasloolisi mälestusmärke. Seal maalinn, kalevipoja säng, ohvrikivi, ohvriallik, lossivaremed, eelajalooline, katku- või sõjaaegne kalmistu. Nende tundmine ja teadmine seob praeguse põlve minevikuga ja loob võimsa tunde — me pole täna sündinud, meie ajalugu ja meie rahvas ei alga 1918. aastaga. See tõstab rahvuslikku iseteadvust. Ja pikapeale kasvab pieteeditunne nende vanade elkäijate mälestuste vastu. Kui kruusaaugus labida all koliseb vana kolp, ja ei viska inimene seda lihtsalt tüütu segajana auguservale koertele pureda ja lastele mängida, vaid tas kerkib mõte — kes teab kui palju tema verd voolab minugi soontes. Samast leitud katkine vasetükk või roostetanud rauapuru saavad hoopis suurema, ajaloolise ja leidjale lähedasema tähenduse. Ei hakata ka mingis naiivses usus lõhkuma vanu kalmeid — kulda seal ju ikkagi vaevalt leidub.

Siin on laia jõe säng. Nüüd on ta päris kuiv, kuid vanarahvas mäletab veel niret seal põhjas. Seal on soojärv. Tollega on ühenduses ilus muinasjutt. Siin on künkad ja vared, neid hüütakse koolja või kalnu varedeks. Neil nägi vanarahvas tonte. Seal sei-

sab ahervare. Vana-vanaisa teab selle ja ta omanikkude saatust. Üksik kivirist kustunud kirjadega, mida tuleb katsuda lugeda.

Kirikud on ehitatud. Pikne on lõõnud neise, nad on põlenud. Siis on rusudele kerkinud uued või säilub kuskil vana kiriku ja kabeli asemel. Koolid on olnud mõisa rehtedes, suitsutaredes, rännanud kohast teise. Teesihid on muutunud. Vanad kraavid ummistunud, kaevatud uusi.

Pea iga vallas on oma suurmehe. Ühest pärineb kunstnik, teisest kirjanik, kolmandast teadlane — poliitik, sõjaväelane, näitleja jne. Seal elavad ta veresugulased. On säilinud talu ja hooned, kus ta sai esmakordselt näha ilmavalgust. Kalmistul on mõne suurmehe haud.

Kui nii teada ja huvitada neist nähteist, muutub kogu ümbrus elavaks. Iga koht jutustab, tekitab mälestusi ja tundeid. Hakkab rääkima, paneb endast rääkima. Mis enne paistis hallina, kurvana, mahajäetuna ja mõnikord masendas oma tuimusega, millest ei näinud olevat pääsu, see saab suurte sündmuste areniks, suurmeeste sünni- ja suripaigaks.

Vanasti oli aadel ülivõimas, uhke ja iseteadlik — oma suurele sugupuule ja päritud traditsioonidele. See hoidis nad koos ja ilma selleta nende ülevõim ei oleks saanudki nii kindlaks ega oleks püsinud nii pidevalt, vaatamata nende käes olevaile suurile majanduslikele võimalusile. Aga kas meil igaühel ei ole samuti sugupuu, mis ulatub aastasadu tagasi. Mõnigi võiks seda jälgida tagasi kas või Rootsi aega või isegi mil kirjutati „Liber Census Daniae”. Võibolla oleme uhkete vabatalupoegade järglased! Ainult me ei tea, ei ole veel loonud oma pere- ja sugukondlikku traditsiooni ega jälginud oma isade liini tagasi ajaloo hämarusse. Võibolla on mõni meie perekonna eksinud poeg praegu Saksamaal minister ja see puhastverd aarialane on lihtsalt sinu kadakasakelik vana-vana-vanaonu järglane, kellele õieti võiksid koputada sugulaslikult õlale ja rääkida sina. Isaisad olid rentnikeks, moonakaiks, teoorjadeks siin, seal. Mõni neist oli kubjas, kilter, vallavanem, kohtumees, võõrmünder, mölder, kõrtsmik, rätsep, kingsepp. Mõni läks linna, mõni rändas välja. Mõni nõudis õigust ja vabadust ning pek-

seti surnuks, lasti maha või saadeti Sibirisse.

See kõik väärrib teadmist. Elustunud minevik köidab meid, annab meile moraalselt tuge raskusis, millest hoopiski rängemaist on võidukalt üle saanud need meie mälestusis nii taas elustuvad eelkäijad.

See on geneoloogia. Teadus, millel on suuri ülesandeid meie rahvusliku kultuuri arendamises, Ta annab andmeid tõutervishoiule, sotsiaalarajaloole, ajalooale, agraarajaloole ja paljule muule. Kuid see on ühtlasi teadus, mida ei saa arendada ega luua vaid üksikud teadlased, vaid mis vajab terve rahva kaastööd. Meil on võimalik sugupõlve jälgida vanarahva mälestuste, kirikuraamatute, revisjonilehtede ja mõnegi muu järele. Kirikuraamatud 1834. aastani — nii siis 100 aastat tagasi — on kõikjal veel kirikute juures, varasemad Riigi Keskarhiivis Tartus. Siin on nad samuti kõigile uurijaile kättesaadavad.

Tuleks luua nende andmete põhjal tüvetabel meesliinis, tabel veresuguluse kohta ja sugukonna kõrvalharudest. Ka ema poolt. Lisades teksti iga kohta ka võimalikke eluloolisi andmeid.

Vanad kirjad ja dokumendid, vanade mälestused üleskirjutatuina, sugutabelid moodustavad varsti perekonnaarhiivi. Siia veel lisandada ajaloolist traditsiooni 1905. aastast, sõja- ja okupatsiooniajast, ning varstigi on kaunis auväärne kogu suure väärtusega materjali. Ühtlasi on ajalooale päästetud palju ja loodud perekondlik varasalv ning side, mis ühendab perekonnaliikmeid omavahel ja algkoduga.

Tugev riik püsib tugeva perekonna najal, perekond on ühtlane ja kindlalt kokkuhoidev, kindlate traditsioonide kantuna. Kui on loodud need ja kantud üle riiki riiklikkude traditsioonidena, siis on see riigile suuremaks toeks kui kahurid ja allveelaevad.

FR. R. KREUTZVALDI MUISTEJUTTE

Näljaaja kivikuhjad

Kes Palmes on juhtunud käima, küllap see on näinud ka neid kivikuhjasid, mis mitmes kohas mõisa väljadel seisavad. Nagu vanem rahvas rääkida teab, on nee kivikuhjad kõik kibedal näljaajal sinna kokku kantud.

Nimelt olnud Palmse härradel ammust ajast harjunud viisiks rõhket viljakogu mõisa aitadesse kokku korjata, et kui viljaikalduse läbi rahvale puudust juhtuks tulema, mõisa ait neid uue lõikuseni võiks toita.

Seal juhtunud ühel aastal nii kibe nälgi meie maale tulema, et inimesi igal pool kui kärbseid nälja kätte langenud.

Kellel õnneks veel niipalju jõudu olnud, et Palmse võinud minna, see oli kitsikusest päästetud. Sedaviisi kogunenud sinna aegamööda sadade kaupa inimesi, keda Palmse härra oma aidast söötanud ja olla aidatel niisugune Jumala õnnistus, et salved kunagi tühjaks ei saanud. Ehk küll härra neilt mingit tööd ei tahtnud, ega neid mingile tööle ei sundinud, vaid armu pärast neile leiba andis, arvas rahvas omalt poolt kohuseks härrale mingit tööd häätegevuse tänuks teha. Kuna Palmse väljad väga kivised olnud, võtnud rahvas üheskoos nõuks, kõik kivid väljadelt kokku koristada ja hunnikusse panna. Neid kivihunnikuid kutsutakse sellepärast — näljaaja mälestuse kivikuhjad,

Nagu räägitakse, olevat sellest ajast meie päevini rõhket viljaõnnistust Palmse väljadel ja kui ka ümberkaudu ikaldust juhtub, jäävad Palmse väljad puutumata, sest et näljaste pisarad neid on niisutanud ja nende tänapalved on taeva poole üles tõusnud.

Võrtsjärve tekkimine

Hilja aega pärast seda kui Vanaisa heldus inimeste sugu meie maale elama asutanud, neile maapinda viljakandvaks õnnistanud, metsad lindudega ja neljajalgsetega täitnud, olla tema ka ühe järve loonud, selge, külma ja karastava veega, kust rahvas igal ajal karastavat keelekastet võinud leida.

Kõrgel järvekaldal kasvanud haljendavad tamme- ja pärnapuu metsad, metsade varjul õitsenud kaunid lilled ja puie ladvul vilistanud koidikul ja videvikul laululinnud, et üsna lust ja ilu igalt poolt inimeste südant rõõmuga pidanud täitma. Seesugust õnne olla Vanaisa tahtmine lastele valmistanud.

Aga rahva õnnepõlvel polevat pikka iga olnud, sest inimesed läinud meeletuks, teinud, mis kuri süda neid käskinud ja läinud aegamööda hoopis hukka, nii et Vanaisa neist enam mingit häämeelt ei tunnud, vaid et kõrvad temal alati nende kurjust kuuldes ubisesid.

Seal ütelnud Vanaisa ühel päeval: „Ma

P. GAUGUIN „Tahiti“

tahan ülekäte läinud lapsi nende kurjuse pärast karistada sellega, et karastava vee terve järvega nendelt võtan, mille tõttu ehk janu piinamine neid parandab ja pikkamööda paremale teele juhatab.

Ja vaata! ühel päeval tõusnud lõuna poolt must, ähvardav äikesepilv, tulnud lähemale kuni Emmujärve kohta, kuhu pilv otseski puhkama jäänud ja oma serva samba kujul järve poole langetanud.

Äkitselt hakanud järve vesi kihisedes järkjärgult kõrgemale kerkima, tõusnud külmul nii kaua, kuni ta pilvesambaga kokku puutunud ja nii kadunud mõne silmapilgu pärast kõik vesi järvest, et piiska järele ei jäänud. Must äikesepilv sõudnud oma koormaga edasi ja kadunud õhtu eeli vaatajate silmist.

Koht, kus järv enne seisnud, leitud tühi, ega olnud muud kui muda ja kõntsa konna-dele sinna jäänud; ka selle kuivatanud mõne päeva pärast päikesekiired ja tuuleõhud.

Nüüd tõusnud rahval suur kisa ja kaebamine janu piinas, sest et nemad muud keelekastet kuskilt enam ei leidnud, kui seda, mis vihmavesi loikudesse kokku valgutanud. Aegamööda täitnud vihmasagarad ja kevadised sulad ka endist Emmujärve aset kaldani, aga see oli pehme virtsavesi, mis

täielikult janu ei kustutanud ega kehale karastust ei jõudnud anda.

Rahvas annud järvele Võrtsjärv nimeks ja antud nimi on tänapäevani järvele jäänud. Endised ilusad kõrged kaldad haljendavate lehtpuumetsadega ja õitsevate lilledega on ammu jõe ümbert kadunud ja sood nende asemele tulnud, kus palju muud ei kasva kui mõned kidurad männid.

Kui hiljemini janu ülekäte läinud inimesi vähe parandanud ja nende hädakaebused ja palved iga päev kibedamalt Vanaisa kõrvu üles tõusnud, pehmenanud tema oma südant ja heitnud jälle armu nende pääle.

Siiski ei antud neile endist järve enam tagasi, vaid Vanaisa laskis maa alla igasse paika kitsad urgasteed uuristada, valas endist Emmujärve vett sinna ja andis ühtlasi käsu voolata ja sinna-tänna maast üles kerkida, et inimesed oma janu võiksid kustutada. Et maa-alused veesooned talvel üleliia külmaks ja suvel üleliia soojaks ei läheks, teinud Vanaisa selle seaduse, et kevadel külmakivi allikatesse pannakse, mis sügisel välja võetakse ja talveks jälle soojakivi tema asemele pannakse, mis läbi allikad iial ei või külmetada, kui muud veecojad, jõed ja järved jääkätte alla lähevad.

Toas polnud kuulda muud kui katkendist hingamist, õlgede tasast sahinat, kui pöördus keha asemel ja vana seinakella kriuksumat toksimist, mis iga seitsmenda toksu aegu hakkas imelikult pirisema parmuna. Muidugi oli ka jämedat ja toorelt häbematu kərbsepirinat, kuigi tuba oli üsna hämar akna ette riputatud paksu, paklase palaka tõttu. Suur sumak neid tiivulisi sumises koduselt ja suure asjalikkusega ümber pudruse plekktaldriku, milline oli kõrvuti silgukausi ja leivakannikaga värvimatul laual.

Jälle keeras nagiveas sängis keha end ümber, see oli küll juba vist sajanat korda viimase paari tunni sees. Lühikene, sunnitud haigutus, sarnanedes oigele ja kakks peent käsivart pugesis kareda, õhukese vaiba alt välja, sügasid sõrmed hetkeks sasises pääs ja kadusid siis jälle õlgadeni vaiba alla. Keha viskus ristseljal, silmad avanesid suurelt ning valuliselt pärani ja kõrisõlm liikles nagu alalises neelamises.

Äkki ta võpatus, tõstis päa ja kuulatas, kuid see oli vaid nende hallikirju kukk, kes laulis aialatil. Uuesti langes pää padjale, mille nüüd halliksluitunud püür võis kord olla ka punane. Nii oli siiski parem, lebada näiliselt elutuna ning tundetuna. Aga ta ei saanud olla kuigi kaua nii, vägisi kiskusid mõttet töö juurde, mida pidi toimima ema äraolekul. Seapõrsas muidugi ruikas juba osmikus ja kodujänesed vanas rõivakirstus ootasid asjatult värsked kapsalehti ja vett. Ja ema oli käskinud keeta keskhommikuks kartuleid ja tuua neid rukkipoollule järele.

Rukkipoollule! Sinna rukkipoollule! Ei... Amanda tundis selgesti, nagu olekski ta juba jooksnud läbi sooneis ja kopliveerest üles piki põllupeenart rukkipoollule, jalad imelikult tuimad ja elutud.

Ega ta sinna küll minna saaks, ta teadis seda teravasti ja põlveliigendisse tekkis värisev väsimus, mis poleks suutnud kanda ta kõhetut keha. Ning tal oli äkki kangesti häämeel, et võis veel lebada siin õhukese vaiba all, mille koe oli kare ja kulunud, kuid see varjas teda ka imelikult kindlasti kõige vastu. Isa ja ema peremehe rukkipoollul ja seapõrsas ning jänesed ootasid asjatult süüa...

Ta mõte katkestus just siis, kui kolksatus värav väljas majaukse ees vastu õhukest palkseina ja kellegi sammud tulid lävele. Amanda pidi just hüppama sängist, kuid kambriuks juba lõksatas ja ta surus, katkestades hingamise, nina sügavasse vaipa, surudes kinni silmad. Aga sammud tulid just ta aseme juure. Ta ei julgenud hingatagi, tahtes teha end väikeseks ja kättesaamatuks, kuid üks käsi puutus ta külge ja ta tundis ema häälest.

„Mis sa, söge, põõnad, ära hirmutasid, pime, arvasin, et haigeks...“ tänitas kortsusnäoline eit ja sikutas lina aknalt.

„Vaata, pimeloom, juba päike lõunas. Ootasime vanaga süüa, et tood kartulid ja... aga sa alles sängis.“ Pikkade sammudega askel-

das eit kambris, mille seintel jooksid valgusdest ehmunud prussakad.

„Tõuse, tõuse,“ sundis eit. „Mis sul väga põõnata, vanapaar vihub aga tööd ja toidab muidugi ühtevalu. Põrsalegi pole sa süüa viind, sinder!“ ägestus eit, silmates pliidi juures ämbrit seasöögiga. „Kuule, tüdruk, seda ma ei kannata, jätsid meid ilma, põrsale pead ikka viima! Noh üles... kohe!“

„Ma tulen ju,“ lausub Amanda tasa, olles süüdlane.

„Olen mina sinuga küll kimbus, nirem ja närum oled muidugi vennist-õdedest ja laisk ka veel. Ütle, inimeseloom, mis suga tehakse, häbiks ja roistuks oled kaelas.“ Ja eit otsis ägedasti tuhnides kapriiulitel söögipoolist; seda leidmata vihastas ning karjus tütrele:

„Aga õgida mõistad küll! Näe, eile panin odrakaraskitüki kappi, perenaine andis veel, aga nüüd pole kuskil teist enam. Kaanid kere täis ja muudkui laristad magada.“

„Ma ei ole söönud su karaskit,“ ütles Amanda.

„No kus ta's ikka mujale jäi, ega's tal jalgu all polnud, et ära vehkis. Küllap ikka sina, plikarisu, temast tead ja nüüd lõõtsud sellest rammust; pererahva karask ju rammus.“

Amanda oigas, oli nii valus kuulda seda kõike täna, kuigi oli harjunud aastate viisi, mil see kõik oli omaseks saanud, aga täna oli valus. Ta tõmbas jaki selga, vaadates tuimade silmadega, kuid ema jooksis sahvrisse, tõi seal pool pätsi leiba ja ladus sellele kausitäie räimi vahele.

„Võtan perenaiselt toobi hapupiima ka. Ta käskis vahest sind tulla piima saama,“ ütles eit leplikunalt ja pani räimemarja vesisesse suhu.

„Mind?“ küsis Amanda, „miks siis mind?“

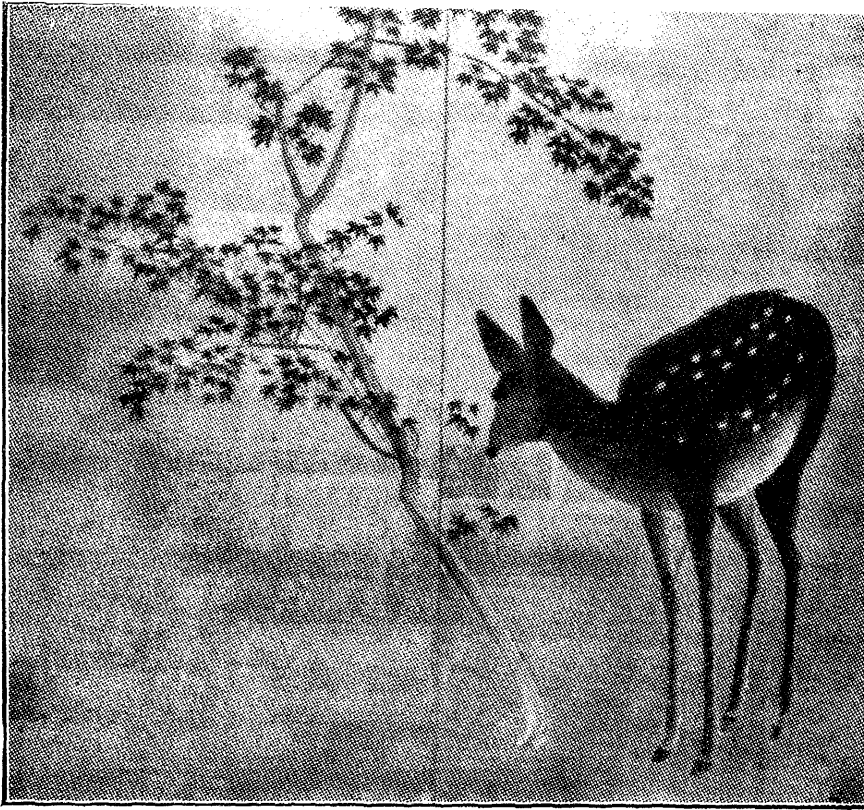
„Vaat kus tola! Ma ütlen ju alati, et sa pole ikka päris korras. Olen küll mina sinuga hädas, teised lapsed on juba kõik omal jalal ja teenivad ise, sina ei saa millestki aru, ega millegagi hakkama.“

„Tahtsin ju minna kevadel Vardinurme tüdrukuks, sa ei lasknud ju...“ Tüdruku hääles oli juba pisaraid, kuigi neid ühtegi ei ilmunud laugudele, sest silmad olid kui kuumad sõed, õhkuvad ja palavad.

„Mis tüdrukut sust saab, nõrk ja kleenuke kui ritsikas, paljalt pikad reied ainult! Aga mis tööd nõutakse Vardinurme teenijalt, sa ei tea. Olen sääl suiliseks olnud, hinge koorivad kesta seest välja. Aga minnud parem meie perenaisele mäele appi kodutööle. Meil ikka ka asja nendega, nende põlluäärel meie popsiüttki. Ega's ta sind ilma oleks jätnud, oleksid palka saanud ja puha, aga sa mitte ei läinud.“

„Ei läinud jah! Mitte jalgagi ei pista ma enam sinna.“

„Mis jonni sina's a'ad?“ põlastas eit, käänas väitsa kokku ja viskas korvi leiva juure. „Mis see's sulle oleks teinud, kui pere-

Näilde Hiina
kunstist

poeg sind mõnikord oleks näpistanud või musugi norinud! Me kõik oleme olnud noored ja naljast aru saanud. Või arvad sina, popsiplika, et prints tuleb sinult musu tahtma!"

Amanda ei vastanud, seisis nii liikumatult keset põrandat, nagu oleks tardunud ühele kohale, ainult lõug, mis kaardus pehmelt kahe teravavõitu põse all, vabises veidi, nagu oleksid hambad lödisevad külmast.

"Vii siis põrsale ette solk ja pane jänes-tele vett. Võiksid ka kirkuda aias. Minul aega ju pole nüüd, võtsime talult kolm vakamaad rukist lõigata, pidime ka kõrre veel riisuma, aga noorperemees ütles, et riisub ise suure rehaga kokku, kui sina lähed riismeid tõstma."

"Mina?" küsis Amanda tuima imestusega. "Ei mina lähe, ei lähe!" karjatas siis ja langes sāngi kui rabatud.

"Mis sa nüüd puristad!" ehmatas eit ja astus sāngi ette. "Mis sul, sõge, õige on, oled haige või?" Ja saamata vastust, hakkas ta tüdrit kõigest jõust raputama, kuni see tõusis tuikudes istuli.

"Mis sul on, Manda, Mandakene!" häälitsetes eit haledasti ja silus tütre sasis pääd, mis näis kui hallikaspruun jänesevilla kera. "Noh, mis sul, sõge laps, ometi on? Said ehk kurvaks minu jutu pääle, ma olin veidi pahane, et sa sööki järele ei toonud. Ajasid ka kiusujuttu, et ei taha mäele minna ega noorpere-mehega koos kõrt riisuda."

Jälle vaikus, tüdruk istus kokkupigistatud huulil kahvatuna; ema jälle minekuvalus, teadmata mis tütreaga ette võtta.

"Ta ikka vahibki sind õige, see Ārni." ütles viimaks saladuslikult, tasandades häält. "Sellepärast ikka ajasin sind mäele pere-

naise-abiks... Ja ega vanad ehk poleks keelanudki, kui oleksid olnud virk ja käbe, sest popsitütar on vahest paremgi peretürest. Ja sa oled ka mitmed-setmed aastad linna kõrges koolis olnud ja päris rumal pole sa näost ka mitte."

"Jäta, jäta ometi, ema!" ütles Amanda ja puhkes nutma sellise hooga, et eit ehmatades kargas püsti sāngiveerelt.

"Noh, mis sul, paganal, õige on," ütles ta vihaselt. "Kobiseb pääle enda ette, aga sõna suust ei saa. Või ei taha järsku perepoega ka, ei kõlba see ega teine!" Ja lisas siis äkki ehmudes:

"Mis ma siin sinuga aega viidan, ole mureta, ega ta sind võtma tulegi, kui sihuke tulehark oled!"

"Ta juba võttiski! Kuulsid, ta juba võttiski, ja jäta nüüd mu hing rahule, või ma kargan turbaauku!" Ja tüdruk vajuski pehmele õlgkotile, nagu mudasesse, pehmesse turbaaukasse, isegi nuuksatused jäid vaiksiks.

"Kuidas ta siis sedasi, kuidas ta's sedasi!" Eit vahtis kõhule kokkupandud käsi, nagu imestaks kogu aja seda maailma imekeerulist elamiskremplit.

"Mis sääls oli õige! Tulin teile lõunat toomast väljale, kui ta mulle tuli järele, kõneles mahedasti, küllap valetas, ja kui ma jooksmas panin, haaras mu ja virutas toomingapõõsasse," nuuksus tüdruk.

"Või toomingapõõsasse!" imestas eit tuimalt. "Nagu kuulkk kana kallal, mis?"

"Jäta järele, või ma kargan kohe laukasse!" kisendas Amanda, vedades end istuli, silmad nutust räämul ja punased.

(Järgneb.)

Hasse Zetterström

Supelvanni kraan

Adolf Blom lamas voodis ja luges hommikulehte. Ta abikaasa, kes varem üles tõuseb, sest et ta ikka enne Blomi magama läheb, astus sisse ja ütles:

„Kraan vannitoas jookseb.”

Blom kuulis küll, mis abikaasa ütles, aga kui Blom lehte loeb, ei tohi teda tülitada. Nii luges ta artikli ühvardavast sõepuudusest lõpuni, pani lehe kõrvale ja lausus:

„Mulle näis, sa ütlesid midagi.”

„Ütlesin, et kraan vannitoas jookseb.”

„Siis on keegi tal kallal käinud.”

„Mina mitte,” ütles proua Blom. „Pole neljapäevast saadik vanni võtnud.”

„Kraan ei lähe enesest rikki,” lausus härra Blom ja läks särgiväel vannituppa. Kraanist tilkus vanni. Blom hoidis käe all ja tundis, et tilkus.

„Kas laseme torupanija tulla?” küsis proua Blom.

„Torupanija, — too mees tuleb alles kaheksa päeva pärast. Too õige mu patentvõti, ma kinnitan natuke kruvi.”

„Patentvõti?!?”

Isand Blom vaatas abikaasa otsa, siis ütles:

„Patentvõti on kruvivõti, mida ühe oma osa ümberpaigutuse läbi mitmeks otstarbeks võib tarvitada. Patentvõtmed on väga praktilised. Igasuguses olukorras võib teda kasutada ja ta on paras igale mutrile. Palun otsi mu patentvõti!”

„Armas Adolf, — ära pahanda, — aga niisugust pole ma näinud, — ei tea —”

Blom läks ise võtit tooma. Ta otsis teist kraamikastist ja leidis ta kirjutamislaua all. Ta läks tagasi vannituppa. Kogu perekond oli koos. Isegi mõni kuningliku draamateatri näitejuht poleks neid paremini asetada osanud. Kaheksa-aastane Karl-Erik seisis vannile kõige ligemal. Proua Blom seisis ta kõrval ja nende seljataga teenija Albertina, piimapott käes, sest oli piimapoes käinud.

Isand Blom istus vanni äärel, pani kruvivõtme mutri ümber ja keeras. Mutter ei liikunud paigast. Oli kõvasti kinni.

„Pead kõvemini keerama, Adolf,” ütles proua Blom.

Adolf keeraski kõvemini. Kui ta üle vanni ääre, kuhu sisse oli kukkunud, vaatas, kuu-

lis ta ehmatuskisa. Patentvõti oli Karl-Erikule keset otsaesist lennanud, ja poiss karjus sellele vastavalt.

„Ikka seisate te jalus,” ütles Blom.

„Pane omale midagi külma peale,” ütles Albertina.

„Tooge ometi võid, inimlaps, ja ärge vahtige! Siis ei tõuse muhk üles!” hüüdis proua Blom.

Isand Blom jäi üksi vannituppa. Ta tõusis vannist ja silmitses tilkuvat kraani nagu poksiija, enne kui vastasele kallale minna. Ta oli tõsine, vaikne ja külmavereline. Ta ütles eneses:

„Kui kraan tilgub, on kraan katki; parem siis ju terve kraan küljest kruvida ja vaadata, mis viga.”

Blom seadis patentvõtme uuesti külge ja keeras nüüd teisipidi. See läks kergemini. Ta kruvis terve kraani lahti, ja jalamaid purskas torust paks veejuga keset vannituba.

„Ei! Kuulge! Siia!!!”

Tuli Albertina. Ta hoidis käe näo ees, sest kartis patentvõtit.

„Tooge midagi, mis torusse võiks toppida,” karjus Blom. „Muidu tuleb uputus.”

Albertina pani minema ja tuli tagasi pudelikorgiga.

„Kutsuge proua,” karjus Blom; „arvate et pudelikorgi võib pista torusse, mis jämedam kui hiiglamadu!”

„Armas kallis härra Blom, ärge olge kuri,” inises Albertina, ja siis tuli proua Blom.

Vesi ujutas üle vannitua põranda. Proua Blom torkas riided kõrgele ja ütles:

„Kui sa käe ette paneksid, Adolf, siis kõlistaksin torupanijale.” —

Blom ei mõtelnud palju, — ta surus käe augule ja pidas osalt vee kinni. Vesi oli külm, ja käsi jäi peagi kangeks.

Tuli proua Blom ja teatas:

„Enne homme hommikut ei või ükski torupanija siin olla.”

„Kõlista majaperemehele,” karjus Blom, „kõlista veevärgile, kõlista linnavalitsusele, kõlista igale poole, ütle, et nad kogu linna jao veevoolu sulgeksid! Ja ära seisa mul ees, pean ju käsi vahetama!”

Proua Blom kõlistas ühele uuele veejuhtme-ärile. Ta nuttis ja palus, ning äri lubas kohe oma töölise saata. Kahe tunni järele see tööline tuligi.

Vahepeal oli Blom 630 korda käsi vahtanud ja kolm Pilseni joonud. Albertina oli teenistuse üles ütelnud, proua Blom käis vanitoa ja välisukse vahet, lohutas ja ergutas ning ringutas käsi.

Karl-Erik istus magadistoas ja surus otsaesisele kroonilist raha, mis emalt saanud; nii oli kergem.

Tuli veejuhtmeäri tööline. Proua Blom oleks talle kaela langedu ja suudelnud, kui mitte nii hästi kasvatatud poleks olnud.

Mees sammus otsejoones vannituppa, sulges enda järele ukse, vaatas korra Blomi otsa, astus siis vanni äärelle ja keeras kraani, mis

vähe kõrgemal toru küljes oli, ning veevool peatus.

„Seda oleksite ka ise võinud teha,” ütles tööline.

Blom mõtles pilgu, astus siis magadistuppa, võttis krooni Karl-Eriki otsaesiselt, andis torupanijale ja ütles:

„Siin on teile. Aga ärge mu abikaasale midagi lausuge.”

Selle järele kruvis Blom varem lahti võetud kraani jälle külge, avas ülemise kraani ja jõudis selgusele, et alumine tilkus samuti kui ennegi. Siis kobis voodi.

NOORSOO TÖÖMAILT

ÜENÜ Väandra osakond

ÜENÜ Väandra osakond on oma ühistegeelise maailmavaatega esimehe — kohaliku ühiskaupluse ärijuhhi nrs. P. Maurer'i põhimõtte järele — „ühenduses on jõud!” — oma tegevussuunda hakanud seadma. Sõprussidemete ja koostöövõimaluste loomisega ringkonna üenülaste ja teiste ümbruskonna noorte vahel on saavutatud juba häid tagajärgi. Ühiselt suudetakse suuremaid kavatsusi ette võtta ja neid ka tagajärjerikkamate tulemustega lõpule viia...

Kohapeal tähtsamaks ühisalgatuseks oli 4. märtsil korraldatud noorsootegeelaste kursus. Sellel kursusel viibijad said kõik parima tunnistuse ümbruskonna noorte ühistundeist. Kursuslaste koosseis oli: üenülasti 31, (Väandra osak. 18, Rõusa osak. 7 ja Sikana osak. 6) maanoori 14 ja kooliõpetajaid 8. Kursuste tööpäev jaotati nii, et ennelõunane aeg oli määratud maanoortele. Väandra konsulent hra. P. Mardiste andis lähida ülevaate Väandra maanoorte osakondade tegevusest ja ka lähematest tulevikukavatsustest. Järgmisena kõneles Lääne maakonsulent hra Puumann maanoorte tegevusülesannetest ja organiseerimisküsimustest. Kõneleja pidas soovitavaks, et maanoorte osakondi ellu kutsutakse vanemate ja teovõimsamate seltside juurde, nendeks nimetades põllumeeste, maanaiste seltsi, ÜENÜ osakondi ja isegi tuletõrjeseltsi. Vanemad abistavad alati noori nõu ja jõuga ning leiavad noortele anda kätte kindlapiirilised tegevuskavad, siis pole karta, et sarnaselt organiseeritud noortel ei jätkuks tegevustahet.

Päeva pealelõunane osa oli juba tervena mõeldud üenülastele, kuid sellest võtsid osa ka täies koosseisus maanoored, sest tulid ju käsitlemisele kõiki noori ühtlaselt huvitavad alad.

Meie tuntud kehakasvatustegelane ja võimlemisjuht nrs. Ernst Idla valgustas kehakasvatustlikke küsimusi tervishoidlikust seisukohast. Tabavate ja elulähedaste näidete varal ta manas noortele ette selge pildi, kuidas ja

ÜENÜ Väandra osak. noorsootegeelaste kursuselt.

milliste kaalutluste põhjal peaksime sooritama raskeid töid, et hoida oma füüsilist keha tervena ja värskena.

Maanoorsoo meelelahutuslikust osast kõneles vana rahvuskultuuri eriteadlane nrs. Üilo Toomi. ÜENÜ Keskjuhatus on alustanud just viimasel ajal laiaulatuslikumat aktiivset rahvustantsude ja nende vastavatel rahvuspillidel sobiva saatemuusika tarvituse võtmist. Ta näitas kui suur ja rahvuslikult tähtis on meie noortel meelelahutuslik osa rahvustantsude õppimisel. „Kandle Juss” (nrs. Rosenstrauh) tutvustas vanal muuseumikandlil ja mollpillil vanu rahvustantsu lugusid. Ka praktiline osa rahvustantsude tutvustamise alal võeti läbi. Noortele õpetati kätte mitmed rahvustantsude põhisammud. Noored näitasid oma väheseid võimeid ka oma kihelkonna rahvustantsus „Väandra polkas”. Seejuures andis nrs. Toomi siis seletusi, et paar aastat tagasi on tema avastanud selle tantsu Väandra vanade rahvuspillimeeste Vöiera-Adambergi ja Roja-Adamsoni käest. Nüüd hiljuti olevat tema aga uusi andmeid saanud, et õigel rahvuslikul „Väandra polkal” on veel

paar uut variatsiooni, milliste avastamiseks nüüd kohapealsetel noortel jääb tükk tööd teha.

Noortel jäi kursusest ülihää mulje ja tulemused on nüüd need, et lähemal ajal teostub kohapeal rahvastantsu rühma ellukutsumine ühiselt üenülaste ja maanoorte poolt.

A. T.

Lõuna-Harju noorsoopäev Kaius

Järjekordne Lõuna-Harju noorsoopäev, mis arvult IV, toimub eeloleval suvel, 14. juuni s. a. Kaius, ÜENÜ Kaiu os. korraldusel. Kavas: 1) üldkoori laule, 2) mees-, naisvõimlejate ja rahvatantsijate üldesinemine, 3) sportlikud võistlused kergejõustikus.

Segakoori laulest on kavas: 1) Lauliku lipulaul, 2) Su Põhjamaa päikese kullast, 3) Tulease, 4) Põlismetsa järv, 5) Ilus isamaa, 6) Lahkudes, 7) Hümn. Üldkoori juhivad: H. Rytberg (Ingliste) ja E. Veetamm (Kaiu).

Mees- ja naisvõimlejaile harjutused on samad, mis Tallinnas Soome-Ugri Kultuurkongressi pidustusel ette kantakse.

Rahvastantsudest: Labajala valss, Väandra polka, Jooksu polka ja Kükitamistants.

Võimlemist ja rahvastantse juhivad ÜENÜ Keskjuhatusel instruktor hr. K. Einling.

Kergejõustiku võistluste kavas on eelmiste aastate alad. Rändauhind on kaitsmisel kolmandat korda, mida kaks aastat järjest on võitnud ÜENÜ Raiküla osakond, seepärast kujunevad võistlused väga pinevaks.

Peale üldesinemiste võivad osakonnad ette kanda eraldi laule, rahvastantse jne.

Ringkonda kuuluvad järgmised osakonnad: Hagudi, Härgla, Ingliste, Kaiu, Märjamaa, Ohekatku, Paluküla, Põlli, Raiküla ja Valtu.

Võimlemise ja rahvatantsu kursus Kaius

ÜENÜ Kaiu os. spordiharu korraldas lühiajalise võimlemise- ja rahvatantsukursuse 18. – 21. märtsini s. a. instruktor K. Einlingi juhatusel kohaliku vallamaja saalis, millest võttis osa 26 noort. Õpiti noorsoopäeva ja Tallinnas asetleidva pidustuse jaoks võimlemisharjutusi ja rahvatantse. Suure innuga töötati. Tänu agarale juhile K. Einling'ile!

Märtsikuu algul toimus ÜENÜ Kaiu osakonna peakoosolek. Juhatuses valiti: E. Veetamm — esimees, A. Leinola — abi, L. Paas — sekretär, E. Päär — laekur, J. Tiimus — arhivar, E. Kontavet — pidude korraldaja ja O. Järve — varahoidja.

Otsustati määrata 1000 kr. rahvamaja ehitamiseks ja võtta 100 kr. võlga oma kanda, kui rahvamaja ehitab kohalik vallavalitsus ümber vallamajast.

E. V.

Sikana osakond

19. jaanuaril pidas ÜENÜ Sikana osakond Alustes esimees Erv. Riemanni juhatusel aastapeakoosolekut, kes ülevaate tegi osakonna tegevusest, märkides ka ühtlasi, mida tuleks ümbruskonnas ette võtta, et noorsoo kultuurilist taset tõsta.

Uue haruna kutsuti osakonna juurde ellu

Paeküla osakonna noori töös.

spordiharu, mille esimeheks valiti tuntud Väandra spordimees E. Reier.

„Osakond 1. märtsil korraldas Alustes talispordipäeva, mille kavasse uudisalana oli võetud võistlus tõukekelkude sõidus kiirusele 1 km meestele ja naistele.

Kõikidele võistlejaile anti diplomid. Esikohtadele tulijaile anti auhinnaks veel kirjandust. Huvitav on märkida, et meesvõistlejateks tõukekelkude sõidus kiirusele olid Aluste rühma noorkotkad.

26. apr. k. a. kavatseb osakond pühitseda oma 9. aastapäeva.

ÜENÜ Torma osakonna järelehuud

elukoha muutmise tõttu juhatusel lahkunud luupeetud ja armastatud esimehele Aug. Sakk'ile

Üürikest aega said sa end rakendada ÜENÜTO tegevusse. Vähe aega said sa samuda selle tööpõllul. — Hoolimata sellest on tehtud suur töö. Iga samm on astunud õigesse kohta, iga vagu on aetud sirge, mis peab näitama otsemat suunda meie noorte parima tuleviku poole.

Sinu soe ja sõbralik käitumine on suutnud koguda ja siduda lühikese ajaga arvuka noortepere (25-st 100 päale), luues neile ühised vaated ja õilsad sihid.

Samuti kui kevadine päike äratab talveuimast loodust, andes sellele liikleva elu, oled sina ka meile toonud uut jõudu ja värskest, et võiksime kui sipelgad päikese kuumas ehitada oma ÜENÜ koda üles kõrguste — ideaalide poole. Kõige selle suure töö eest palun vastu võtta ÜENÜTO juhatuselt ja liikmeskonnalt suurim tänu.

Jäägu meile mälestuseks ja eeskujuks sinu tuliingeline ja täis nooruseenergiat väsimatu optimistlik vaim, — tegutseda noorte ja ja ÜENÜ kasuks.

Tahame loota ka, et su tee jääks edaspidistes töodes ja tegevuses enese ning ÜENÜ huvidesse.

Meie soov on, et sa uues kodus võiksid olla õnnelik ja et su raugematu töötahe noorte juures võiks anda noorsoolasi, kes on küpsed meie riigile ja suutelised töötama meie maa ja rahva parima tuleviku hüveks.

Uusi raamatuid

A. Sang otsib õnne

Terve rida noori luuletajaid on oma esimeste ja sageli ka veel teiste-kolmandate raamatutega jätanud oma hakatustest piinlikud mälestused. Ainult häätahtlikkusest ja viisakusest on suurele enamikule neist päalekasvupoetidest jätud soovimatama otsekohest loobumist suletööst, mis oleks olnud õnneks neile enestele ja eesti rahvale. Ikka on leitud mõni kordalainud rida ja selkkasattunud õnnestunud salm, mis ennast kiitagi on lasknud — ja neist kiituseraasukestest on noorte laulutegijate õrnale enesetundele jatkunud küllalt selleks, et julgustatult astuda edasi alustatud teel ja teha uusi, veel halvemaid värsse, vankumatus usus oma ande arenemise võimesse. Mõned teised on jälle näidanud visa tahtmist luuletajaks saada ja kannatliku tööga mõndagi saavutanud, kusjuures aga saavutustes silma torkab enam tegemise v a e v kui see vaevaga tehtu ise.

August Sanga esimese raamatu lugejat ei tule vaevama üks ega teine neist piinlikkuse tundest. Tema mustakaanelise ja -tujulise raamatu on töö ja and koos kirjutanud, nii et hoolimata sellest, et kõik pole veel lõplikult küps ja veatult sile, ei keela meid miski jagamast tagasihoidmatut kiitust Sangale enesele ja ta lauludele.

Leheküljelt leheküljele saadab Sanga raamatus lugejat Gustav Suitsu ning August Alle laulude lõhn — tõelise, jõulise, suutliku ja luuletajaliku luule hõng.

Seda sarnasust ei tuleta meelde mitte ükski Sanga jõud ja julgus, vaid ka paremate laulude suitsulik satiir ja allelik ironia. Sõnad ja riimid, veel enam aga meeleolud on paljudes lauludes päris kattuvad. Ainult usku enese teo jõusse ja optimismi kõige kibedamaski on Sangal hoopis harvem — temale on omasem lõpetamine õlakehitusega. On väljaspool kahtlust, kuid nõuab siiski kinnitamist, et niisugune kõrvutus Sanga väärtusi alla kriipsutab ja mitte mõjutusi ega plagieerimisallikaid otsima ei rühi.

Raamatu kõige nõrgem osa on esimene, armastuslaulude tsükli, mis aga siiski on tugev küllalt, et olla avaldatud trükkis. Siin leidub suurepärase luuletus „Kahekesi”, mille üks rida küll (võib-olla tahtlikult) ei ole kõige siledam värsimõõdu seisukohalt. Et aga esikogude tuuma enamasti ikka moodustavad armulaulud, siis oleks Sanga kogule kasuks olnud need kas välja jätta või nende arvu piirata, millega teiste luuletuste mõju oleks võinud olla suurem.

Niihästi ava- kui lõpplaulus vahib paarist salmist välja pisut häiriv poseerimine ja kindlasti on siin irdriimidki ennem kahjuks kui kasuks. Ning kaheksanda lehekülje esimese salmi otsa komistad häätahtlikkusest hoolimata.

Kõlalise instrumentatsiooni tugevuses peame Sanga veel kord lugupidavalt kõrvutama Allega. Paiguti on värs isegi grenzsteinlikult kõlisev (lk. 45), jäädes ometigi elavaks ja huvitavaks;

„Mida puudad, seda ihkad, mida suudad, seda vihkad, küll on olelus bisarr. Vaevalt millelegi andud „taevalt” sellelegi pandud ette pettumusbekarr”.

Luuletusi nagu „Inimene” (lk. 44) ei kirjutata igapäev. Selle mõtteline selgus ja vormiline lihtsus on otsekui kirvega raiutud.

Epigrammiline „Kuldne kesklus” (50) ja samalaadilised 7 kahestroofilist (29—32) on parimad terves kogus. Sanga eriline tugevus on mõttelüürikas ja selle aforistlikus ning puanteeritud väljendamisest. Puhtad tunde-aulud („Oli õhtu, oli sügis”, lk 37, „Suurel reedel” lk. 24 jne.) ei jäta ju midagi soovida, kuid on siiski märksa vähemütlevad kui eelnimetatud, või näiteks jälle „Kuhu jätsid”, lk. 46, „Heitlused” lk. 49 jne.

Sanga väikeste puuduste loetus mahuks mõnesse ritta. Me ei taha aga puudustest enam midagi kõnelda nagu ka voojustest mitte, sest viimaste loetlemine tarvitaks hoopis rohkem ruumi.

Mitte ainult, et jääme ootama uusi Sanga laule — ootame ka esikkogu uut trükki, mis kuuldavasti juba müügilt lõppemas.

Ning vastupidi „Eesti Nooruse” eelmises nr-is avaldatud arvamisele „Kuldvillaku” kirjastuse väheleotusrikka tuleviku suhtes võime kirjastust õnnitleda selle esimese teose puhul, seda enam, et „Kuldvillak” polevat mitte ainult äriline silt, vaid koondavat ka rea noori ja vanu opositsioonilisi autoreid, kellele võimeist ja püüdest järgmiste raamatute ilmumise puhul lähemalt võime kõnelda.

H. T.

Raamat koolinoortele

Helmi Mäelo on lastekirjanik. Asja ilmunud romaani „Teras” aga tõestab et autoril on üelda midagi ka koolinoortele.

„Teras” sündmustik liigub aastates 1910—1924, esimese eesti tütarlastekooli, Tartus asutatud Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi tütarlaste gümnaasiumi raamistikus, kusjuures peategelase Salme Vindi ellu on põimitud väikene armuromaan, mis ongi romaani faabulaks.

Ainevalik on õnnestunud. Vabadussõja eelja järelaastad on eesti õpilaskonna elus kindlasti sedavõrd ainulaadne ja huvitav ajastu, et vääriv käsitlust romaania. Samuti võitlus emakeelsete koolide ümber.

Mis puutub käsitlusviisi, tundub veidi liialist ainekujumist. On tahetud liig palju sündmusi kuhjata vähestele lehekülgedele. Selle all kannatab ilmekus ja tüübid jäävad osalt kahvatuks. Aga leidub ka õnnestunud tüüpe, ja üsna loomulikult on esitatud õpilaste yembud ning yestlused.

Autor nimetab raamatut romaaniks tütarlastele, aga see võiks samavõrra huvi pakuda ka meesõppureile, kuna ta avab vaate ühele kõige huvitavamale ajastule eesti õp-purkonna ajaloo; ajastule, mil klasside seinte vahel käärised sotsiaalsed ja rahvuslikud voolud, mil õppur vahetas raamatu relvaga ja läks kaitsma isamaad.

E. V.

Õ I E N D U S

V. a.

„Eesti Nooruse” toimetusele!

Teie lugupeetud ajakirja 1936. a. märtsikuu numbris toodud kirjutises „Ülevaade Tartu osak. 15 a. tegevusest” on paar lauset, mis puudutavad mind kui endist ÜENÜ Tartu osakonna koorijuhiti järgmiselt: „Aasta lõpuni kestis endiste aktiivliikmete vahetus noorliikmetega, eesotsas hr. R. Ritsinguga. Varem, enne hr. R. Ritsingut, koore juhatanud hr. Ed. Kõomägi juhatusel on mees- ja segakoorist haihtunud passiivsus, loidus, lahkarmamisid uute töötahteliste noorte arvel.”

Mul on tõsiselt kahju, et pean õiendama juubeliartiklit, aga ma ei saa leppida nende ebaõigete andmetega ja väärhinnanguga, mis avalduvad ülaltsiteeritud lauseis. Asusin ÜENÜ Tartu osakonna koorijuhiti kohale 1928. a. Enne mind olid koori juhatanud (1922.—1927. a.) hrad E. Loderaud, Ed. Tubin ja Ed. Kõomägi, lühemat aega P. Konsap ja H. Pärn. Töökoormatuse tõttu olin sunnitud ÜENÜ Tartu osakonna koorijuhiti kohalt lahkuma 1935. a. sügishooajal, kusjuures mina ei seisnud „aktiivliikmete vahetuse eesotsas.” Minu kaheksa-aastane (1928.—1935. a. incl.)

koorijuhiti tegevus ÜENÜ Tartu osakonnas pole oma ajapikkuselt, püsivuselt ega väärtuselt mitte nii tähtsusetu, et sellest võiks halvustavalt ja nii pahatahtlikult kirjutada, nagu seda on teinud artikli autor. Kõik andmed, rohkete kontsertide arvustused, koori elav osavõtt kõigist üritusist jne. jne., kõnelevad hoopis teist keelt, mitte aga passiivsusest, loidusest ja lahkarmamistest, nagu see on märgitud artiklis.

On järjekindlasti rõhutatud, et ÜENÜ Tartu osakonnas on elujõuline laulukoor. Kui veel arvesse võtta noorte eneste suhtumist, laulukoori esindaja ja osakonna juhatuses esindajate rõõmustavaid külastuskäike minu juurde pärast minu lahkumist koorijuhiti kohalt, siis on kõnesoleva artikli siinpuudutatud osatse imestamapanevalt vastoluline.

Ei saa ju salata ÜENÜ Tartu osakonna negatiive, aga nende ühendamine minu nimega on küll kõige vähem mõeldav ja lubatav.

Raske oli mulle lahkumine armsaks ja südameiligidaseks saanud ÜENÜ Tartu osakonna laulukoori juurest. — Seepärast on eriti valus lugeda ja taluda võltshinnangut ning ebatõde.

Sügava austusega R. Ritsing.

Tartus, 19. IV 36.

Tegev-toimetaja: Vold. Vent. Vastutav toimetaja: August Meikop. Toimetus: Erika Viirsalu, Arvi Moor, Leo Soonberg, H. Tarand. Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Lembitu 10.
Trükikoda „Estotrükk” Tallinn, S. Karja 8. 1936.

EESTI KIVIÖLI A. Ü.
Suurim õlitööstus Eestis

Müügibüroo: Tallinn, Jaani 6.
Kõnetraat: 464-50
Tehased: — Kiviõlis

**T
R
Ü
K
I**

ESTOTRÜKK

**TALLINN, SUUR KARJA 8
TELEFON 445-25**

**K
O
D
A**

*Masinaladu, automaat
trükimasinad ja mood-
sad kirjad garanteeri-
vad hea, kiire ja mõõ-
dukate hindadega töö*

Elusloomade ja lihaeksport

EESTI PEEKONI EKSPORTÜHISUS

Tallinn, Pärnu mnt 23

**Telefonid: 450-27 — juhatus
463-63 — kontor**

OSTAME

kokkuleppel kalevivabrikutega piiramata
arvul kodumaa pesemata

LAMBAVILLA

ja maksame noteeritud hinda.

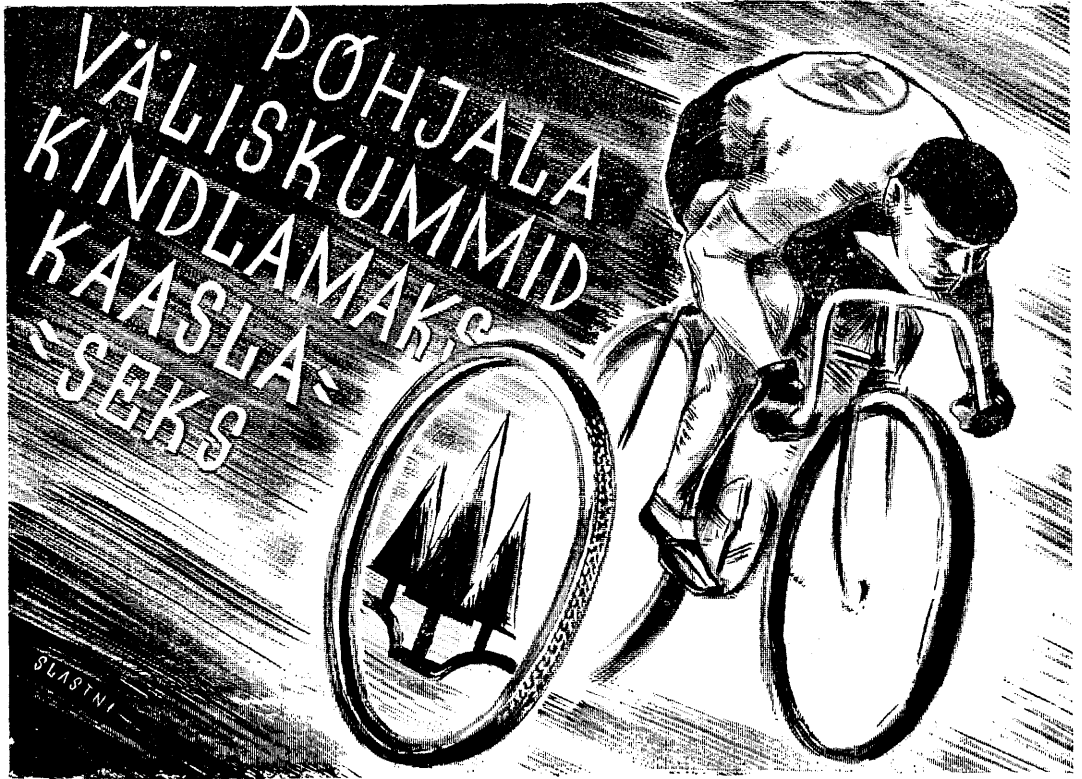
Soodsamat hinda **eksportlammaste ja tapaloomade**
eest maksab

KARJA KESKÜHISUS

Kontor: Tallinn, S. Karja 23.

Telefon nr. 450-24

Hind 30 senti

Teie jääte rahule

kui ostate meilt. Sest meie püüdeks on rahuldada ostjaskonda oma ladude mitmekesidusega ja hinnaväärsõ kaubaga. Meie müüme suurel ja väikesel arvul

**raamatuid
paberikaupu
kirjutusmaterjale ja
kontoritarbeid**

Valmistame eritellimistele trüki-, lineerimise- ja köitetöid. Võtame vastu tellimisi välismaa raamatute ja ajakirjade peale

K/Ü „RAHVAÜLIKOOLI“

raamatu- ja kirjutusmaterjalide suurlaod Tallinnas

Harju tän. 48, tel. 444-30, 444-37 • Jaani tän. 6, tel. 446-67, 446-66